

د افغانستان اسلامي امارت
د پوهنې وزارت
د مقام د دفتر لوی ریاست
د نشراتو او عامه اړیکو ریاست

سال یکصد و چهارم،
شماره مسلسل ۶۱۴، ماه
جمادی الاولی ۱۴۴۶ هـ ق
مطابق ماه عقرب ۱۴۰۳ هـ ش

عرفان

ښوونیزه، روزنیزه او تفریحي مجله

Islamic Emirate of Afghanistan
Ministry of Education
General Directorate of the Head Office
Directorate of Publication and Information

Erfan

Educational, Cultural, Research & Social Magazine

طالب العلمانو ته کتاب په تحقيق او مطالعه سره وياست
پر وخت ورته راځي او درسونه يې مه ورقضاء کوي!

د عاليقدر امير المؤمنين حفظه الله تعالى له هداياتو څخه

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى
سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ وَ عَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ .

عرفان

سال تاسیس ۱۴۴۴ هـ ق - مطابق سال ۱۴۰۱ هـ ش - شماره مسلسل (سیزدهم) - ماه ربیع الثانی ۱۴۴۶ هـ ق - مطابق ماه عقرب ۱۴۰۳ هـ ش

په دې ګڼه کې

- د ديني مدرسو استادانو ته د عاليقدر ميرالمؤمنين حفظه الله هدايات
- کدام عوامل باعث اختلالات ذهني و روانی در شاگردان می شود
- د والدینو تأثیر د اولادونو په زده کړه
- معرفي زبان نورستانی

د عرفان مجله د مطالبو په اېډيټ کې خپلواکه ده، راغلي ليکنې له عرفان سره پاتې کېږي. د عرفان مجله د ليکوال د ليکنې ننگه نه کوي، هر ليکوال ته ښايي چې د خپلې ليکنې ننگه په خپله وکړي.

د پوهنې وزارت

ښوونیزه، ادبي، څېړنیزه او ټولنیزه مجله

د امتياز خاوند

د پوهنې وزارت

کتنپلاوی

الحاج مولوي شهاب الدين «ثاقب»
مولوي عزيز احمد «ريان»
قاري منصور احمد «حمزه»
احمد شعیب «حقيقي»
عبدالصبور «غفراني»
محمد ابراهيم «ملهم»
معراج «زمانی»
محمد نسیم «عیاذ»

مسئول مدير

ماستر جاوید بهرام خیل

مهتم

عبدالواسع «سعادت»

انځورگران

محمد ادریس «نوری»
محمد اشرف «رسولي»

دیزاینر

محمد قسیم «يعقوبي»

د اړیکې شمېره: ۰۰۹۳۷۲۹۸۱۹۰۳۳

ایمیل آدرس

Bekhwabeyadish23@gmail.com

تیراژ: ۱۵۰۰ جلد

د دې ګڼې مطالب	ليکوال	مخ
سر مقاله	مسئول مدير	۱
د ديني مدرسو استادانو ته ...	اداره	۳
کدام عوامل باعث اختلالات ذهني و ...	ماستر سيد حبيب الله وليزاده	۶
د هېواد په صنعتي کېدو کې د ښوونې ...	پوهيالي محمد قيس عصمتي	۱۲
بررسی راهکارهای افزایش توليدات ...	سيد مير آغا "حسينی"	۱۷
معرفی زبان نورستانی	معاون مؤلف عبدالروف یزدانی	۲۰
بررسی منابع آب و چالش های ...	صفیه احمدی	۳۱
د اسلام له لیدلوري د ماشوم روزنه او ...	ښوونډوی سيد حميد الله عصمت	۳۶
د والدينو تأثير د اولادونو په زده کړه	عبدالروف ابراهيمی	۴۶

سرليکنه

زده کونکو ته په مورنۍ ژبه د ليک لوست گټې

ژبه د هر انسان د هويت يوه اساسي برخه ده. د ژبې زده کړه او په هغې کې د ليک لوست مهارت ترلاسه کول نه يواځې د فرد د فکري ودې لپاره مهم دی، بلکې د ټولنې د پرمختګ لپاره هم ضروري دی. په ځانګړې توګه د زده کونکو لپاره، د مورنۍ ژبې زده کړه د علمي او کلتوري ودې په برخه کې يوه بنسټيزه اړتيا ده. کله چې زده کونکي په خپله مورنۍ ژبه ليک لوست زده کړي، دوی د خپل کلتور، روايتونو او ارزښتونو سره تړاو او پيوند پيدا کوي.

دا اړيکه د ملي هويت په رامنځته کولو کې مرسته کوي او زده کونکو ته د خپلو رواجونو په اړه ژوره پوهه ورکوي، مورنۍ ژبه د ليک لوست زده کړه د معلوماتو ترلاسه کولو او پوهې د پراختيا لپاره هم مهمه ده.

زده کونکي د کتابونو، مقالو، او نورو سرچينو له لارې بېلابېل موضوعاتو ته لاسرسی پيدا کوي. په مورنۍ ژبه کې ليک لوست د دې وړتيا هم زياتوي چې زده کونکي د خپلو اړتياوو او غوښتنو په اړه معلومات په آسانۍ سره ترلاسه کړي.

مورنۍ ژبه د زده کړې په پروسه کې مهم رول لري. که زده کونکي د خپلې مورنۍ ژبې په مرسته زده کړه وکړي، نو دا د هغوی د پوهې او فکري ودې لپاره ډېره آسانه او ګټوره وي. د ليک لوست مهارت په مورنۍ ژبه کې د نورو مضامينو زده کړې لپاره هم بنسټيز اصل دی.

زده کونکي کولی شي چې د نورو علومو مفاهيم په ښه توګه درک کړي. د مورنۍ ژبې زده کړه او په هغې کې ليک لوست کول د کلتور د ساتنې لپاره ضروري دي. د ادبياتو، شاعرۍ او داستانونو له لارې، زده کونکي کولی شي د خپلې ژبې او کلتور ميراث ته ادامه ورکړي.

د کلتور ساتنه یوازې د فرد نه، بلکې د ټولنې د هویت لپاره هم مهمه ده. مورنۍ ژبه د خلکو تر منځ د اړیکو جوړولو وسیله ده. کله چې زده کونکي د خپلې مورنۍ ژبې په واسطه د لیک لوست مهارتونه ترلاسه کړي، نو دا د دوی تر منځ د همکارۍ او همغږۍ فضا رامنځته کوي.

د ټولنې د غړو تر منځ د خبرو اترو آسانتیا، د همکارۍ روحیه او د گډو پروژو ترسره کول د مورنۍ ژبې د زده کړې له لارې شوني دي. د مورنۍ ژبې د لیک لوست مهارتونه نه یوازې د زده کونکو د علمي ودې لپاره ضروري دي، بلکې د فرهنګي هویت، کلتور ساتنې او ټولنیزې همغږۍ په برخه کې هم مهم دي. په دې توګه، موږ ټول باید هڅه وکړو چې د مورنۍ ژبې زده کړې ته پراخ ارزښت ورکړو او د دې پرمختګ لپاره ګامونه واخلو.

د مورنۍ ژبې ملاتړ زموږ د کلتوري شتمنۍ او ټولنیز پرمختګ یوه نه هیریدونکې برخه ده. د زده کونکو لپاره د مورنۍ ژبې د لیک لوست ارزښت نه یوازې د فردي پرمختګ په خاطر دی، بلکې د ټولنې په کچه هم د کلتوري، علمي او اقتصادي ودې لپاره بنسټیز ارزښت لري.

په پایله کې دې نتېجې ته رسېږو چې په مورنۍ ژبې د لیک لوست زده کړه د زده کونکو په شخصیت، پوهه او مسلکي ژوند مثبت اغېزه لري. له همدې امله، د مورنۍ ژبې د لیک لوست د زده کړې هڅونه او ملاتړ د یوه تعلیمي نظام یو لومړیتوب دی.

پوهنې وزارت هم په دې هڅه کې دی ترڅو د هېواد بچیانو ته په خپله ژبه د زده کړې شرایط لا نور هم ګړندي کړي او دا ګرځېدنه د پوهنې وزارت یو له لومړیتوبونو څخه بولي.

د ديني مدرسو استادانو ته د عاليقدر زعيم أمير المؤمنين (حفظه الله ورعاه) له هداياتو څخه

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى!

وبعد: عن أبي هارون العبدی قال: كنا نأتي أبا سعيد فيقول؛ مرحبا بوصية رسول الله صلى الله عليه وسلم إن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: إن الناس لكم تبع وإن رجلا يأتونكم من أقطار الأرضين يتفقهون في الدين، فإذا أتوكم فاستوصوا بهم خيراً. (رواه الترمذي) ژباړه: له حضرت ابو هارون عبيدي څخه روايت دی، چي موږ به ابو سعيد خدری رضي الله تعالى عنه ته (د علم په طلب پسي) ورتلو نو هغه به راته ويل: هغو خلکو ته هر کلی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم يې په اړه د خير سپارښتنه کړې ده. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: خلک ستاسي تابع دي او ځيني خلک به د ځمکي له ليري اطرافو څخه تاسي ته د دين د زده کړې لپاره راځي، کله راغلل نو د هغوی په اړه زما د خير سپارښتنه ومنئ.

د ديني مدرسو محترمو استادانو ته!

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

وبعد: تاسو ته يو عظيم امانت سپارل شوی چي هغه طالب العلمان او ستاسو شاگردان دي، پرتاسو باندي اعتماد شوی چي تاسو دوی ته دين، عقیده او اخلاق ور وښايست، ستاسو څخه مو هیله دا ده چي کوم څه چي تاسو د خپلو بچيانو لپاره خوښوی او غواړی چي هغه ښه او معياري تعليم دی، نو همدغه د ټولو طالب العلمانو لپاره هم خوښوی او هڅه وکړئ چي دوی ته هم معياري تعليم ورکړئ!

اخلاقو عادت کولو پوره خیال ساتئ!
 ۵. درسونه په دقت سره وایاست او کتاب دمدرسي له لوري د ټاکل شوی وخت سره سم خلاصوئ، تر وخت وړاندې یې مه خلاصوئ! د کمزوري طالب العلم سره افهام او تفهیم او د علم سره په شوق پیدا کولو کې محنت کوئ! که تاسې له دوی سره محنت ونه کړئ نو په آینده نسل کې به علم ورک شي، جاهلان به قاضیان، مفتیان او عالمان شی، خپله به هم گمراهان وي او نور به هم گمراه کوي.
 ۶. دا چې طالب العلمان موږ د تلیفون له کارولو منع کړي دي، نو تاسې یې هم مه کاروئ.

۷. کوښښ وکړئ طالبانو ته د وحدت او اتفاق ذهنیت ورکړئ او له اختلافي مسائلو څخه دي پرهیز وکړل شي.
 ۸. کوم مسائل چې د اسلامي امارت پالیسي وي، د هغوی وضاحت دي طالب العلمانو ته وکړل شي او هغه چې د پالیسي سره سمون نه خوري د هغه له وضاحت کولو څخه دي ډډه وکړل شي.
 ۹. د خبرو په نشرولو کې پرته له تحقیق څخه تلوار نه کول! په حدیث شریف کې راغلي دي: د انسان لپاره همدا دروغ کافي دي چې هر څه واورې هغه وایي. همدارنگه په حکم کې تلوار نه کول، چې د یو چا

استاد د خپلو شاگردانو او زده کوونکو لپاره د یوه مشفق مشر او لارښود حیثیت لري، چې هغه به په خپلو شاگردانو کې داسې جذبه او تاثیر پیدا کوي چې هغوی په هر ډول تکلیفونو او مشکلاتو کې صبر، زغم او استقامت وکړي، ځکه صبر او زغم هغه څه دي چې الله تعالی یې خوښوي، رسول الله صلی الله علیه وسلم اشج عبدالقیس ته وفرمایل: په ټاکي دوه صفتونه شته چې الله تعالی یې خوښوي: صبر، زغم، نرمي او تلوار نه کول. (رواه مسلم)

د طالب العلمانو د ښه روزنې، اصلاح او معیاري تعلیم ورکول په اړه لاندې توصیې عملي کړئ!

۱. طالب العلمانو ته کتاب په تحقیق او مطالعه سره وایاست، پر وخت ورته راځئ او درسونه یې مه ورقضاء کوئ!

۲. طالبان دې ته هڅوئ چې درسونه قضاء نه کړي، په سمه توګه یې ووايې، نظارت او تعقیب یې کوئ او تشویق یې برقراره ساتئ!

۳. د اسلامي امارت له خوا جوړ شوی درسي نصابونه په ټولو مدرسو کې عملي کړئ او طالبانو ته یې د زده کړې او ویلو سره شوق پیدا کړئ!

۴. د طالب العلم د صورت او سیرت پر سنت طریقه جوړولو او د هغوی په ښو

۱۴. کوم استاد ته چي د مدرسې له خوا کوم کتاب د تدریس لپاره ورکول شي، په اخلاص دې قبلوي، کومه ملاحظه دي نه باندي کوي.

۱۵. هر استاد دي خپله اړونده مدرسه د ځان وېولي او د کامیابی دې داسي کوښښ کوي لکه د خپلي شخصي مدرسې.

۱۶. استادان دي ماشوم طالبان نه وهي او تر تهدید دې ترغیب ته ډېره پاملرنه وکړي. ۱۷. پر مخ باندي له وهلو څخه دي جداً پرهیز وشي.

۱۸. کومه مسئله چي د طالب العلمانو تر استعداد لوړه وي او یا اختلاف پیدا کونکې وي؛ د هغه له بیانولو دي پرهیز وشي.

۱۹. د اسلامي امارت د ټولو فرامینو احکامو، لوائحو او لارښوونو د عملي کولو په اړه خپلو شاگردانو ته توصیه کوي! ۲۰. په مطبوعاتو کي چي د اسلامي امارت په وړاندي کوم منفي تبلیغات کیږي، د هغه په اړه د خپلو شاگردانو ذهنونه ورجوړ کړي!

والسلام

امیر المؤمنین شیخ القرآن و الحدیث
مولوي هبة الله آخذزاده

له طرفه یو شئ واورې پرته له تحقیق څخه حکم کوي، چي هغه خطا شوی یا هغه گمراه شوی او یا دې ته ورته په فتوی او حکم کي تلوار نه کول د ښو خویونو څخه دي.

۱۰. د طالب العلمانو ذهنونه د عام ولس سره په ښه چلند کولو جوړ کړي! تر څو په جامعه کي ښه ژوند وکړي او په آخرت کي د لوړو درجو خاوندان شي.

۱۱. په جهادي او نورو مدرسو کي ډېر طالبان مجاهدین دي، د دوی اخلاقو ته ځانگړې پاملرنه کوي، چي د شریعت تابع واوسېږي، د دښمن له تبلیغاتو متاثره نه شي او دخپلو مشرانو پوره اطاعت وکړي او د اطاعت اهمیت ورته بیان شي، د مشرانو له عیبونو د بیانولو څخه جدي پرهیز وکړي.

۱۲. طالب العلمانو ته د شریعت درناوی او اهمیت بیان کړي، ځکه شریعت زموږ قانون دی، اتباع یي اهمیت ته په کتو سره راځي، د شریعت ټول خلک درناوی او قدر لري؛ ځکه په شریعت کي د دوی د ژوند ټولي ښي چاري نغښتي دي او د ژوند شرائط په شریعت سره ښه او امن کي وي. ۱۳. علماء دي په خپل منځ کي وحدت ټینک وساتي او یو بل ته دي د قدر او احترام په سترگه گوري.

کدام عوامل باعث اختلالات ذهنی و روانی در شاگردان می شود

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين وعلى آله واصحابه اجمعين.

چکیده

تحقیقات بی شماری نشان داده که از هر پنج شاگرد یک نفر دچار مشکلات مربوط به اختلال روانی شده است. متأسفانه به سبب کم توجهی به نظریات، پیشنهادات، انتقادات سالم اطفال و نوجوانان سبب اختلالات روانی، اجتماعی و اضطراب تا مقطع تحصیلی بالاتر و حتی هنگام داخل شدن به جامعه ماندگار خواهد بود. هرگونه تعارض و تضاد فکری در خانواده و در حضور فرزندان می تواند رفتارهای نامطلوب به خصوص افسردگی را در نهاد فرزندان بیشتر سازد. به همین علت است که همواره انتظار می رود اولیاء، مربیان و معلمان متوسطه و ابتدائیه به مثابه الگوهای برتر بیشتر از دیگران از چهره گشاده و متبسم برخوردار باشند و زمانی که با کودکان مقابل می شوند از عطف و مهر بانی بردباری، گذشت، صداقت، شجاعت و منطق خوب استفاده نمایند. یکی از این اختلالات افسردگی می باشد که در کودکان سنین متوسطه و ابتدائیه امری بسیار مهم و قابل توجه است و افسردگی کودکان با بزرگ سالان تفاوت های قابل توجهی دارد. در بررسی کودکان افسرده توجه به رشد جسمانی ظرفیت هوشی، ساختار شخصیتی و شرایط خانوادگی آنان امری است حائز اهمیت. مشکلات روانی اجتماعی کودکان و نوجوانان تأثیر مستقیم بر یادگیری و تحصیل آن ها دارد. تقویت غنای عاطفی و انگیزه های ارتباطی کودکان در محیط خانواده، مقابل شدن کودکان با صاحبان چهره های گشاده و متبسم و منش های پویا و افراد پرانگیزه و مثبت اندیش مهم ترین گام در صحت، روان و پیشگیری از اختلالات روانی آن ها خواهد شد.

واژه های کلیدی: اختلالات ذهنی و روانی، اضطراب، مشکلات، کم توجهی، مداخلات، شناخت افراد.

هدف

سوال: چه چیز باعث اختلالات ذهنی و روانی در بین شاگردان می شود؟
علل ایجاد اختلالات و شناخت به موقع آن در بین شاگردان و زمینه های پیشگیری از این گونه اختلالات در مکاتب.

مقدمه

هدف از مقاله حاضر بررسی میزان اختلالات رفتاری، اجتماعی و اضطراب در بین افراد و شاگردانی است که اولین ارتباط آن ها با اجتماع از زمانی آغاز می شود که به قصد رفتن به مکتب از منزل خارج می شود و او از آنجا با اجتماعش ارتباط برقرار کرده و تحت تأثیر جامعه قرار می گیرد و عهده دار نقشی در جامعه می گردد و طی سالیان متمادی زندگی با مشکلات متعددی سر و کار می یابد و دست و پنجه نرم میکند. یکی از این مشکلات که از سن ۶ سالگی به بعد پیوسته با افراد سروکار دارد و در دوره های مختلف تحصیلی و تحصیلی او روی می دهد امتحان است، امتحان به معنی آزمون و آزمایش کردن می باشد. تا به توانایی ها و آموخته های فرد پی برده شود، چرا که تقلب رفتار غیر اخلاقی بوده و روشی که بتواند میزان آن را کاهش دهد، تأثیر به سزایی در امر تعلیم و تربیت خواهد داشت. همچنان باید تذکر داد که تمایل انسان ها به تقلب در بروز و شیوع اضطراب بی تأثیر نبوده و به دلیل آنکه انسان از لحاظ ورود به عرصه دنیا با اضطراب آشنا می گردد و اضطراب را تجربه می کند و دائماً با آن سر و کار دارد. تا در زمینه اضطراب و تقلب دست به این مقاله زنیم مطالبی که در پی می آید. با این وجود شناخت اختلالات و یافتن راه حل مبارزه با آن هاچه از طرف اولیاء خانواده ها و چه از طرف مسئولین آموزشی نوجوانان و نسل آینده را در مقابل این مشکلات ایمن خواهد کرد و ما جامعه سالم با نوجوانانی موفق و

سالم خواهیم داشت و در این مقاله گوشه کوچکی از اختلالات و مشکلات نوجوانان مورد بررسی قرار می گیرد. امید است چراغی باشد سر راه آیندگان. اگر می خواهید مکاتب ما عملکرد رضایت بخش داشته باشد، شاگردانی مؤفق داشته باشیم، باید به صحت بودن جسم و روان آن ها به طور همزمان توجه کامل داشته باشیم. بسیاری از مشکلات روانی اجتماعی کودکان و نوجوانان تأثیر مستقیم بر یادگیری و جریان تحصیل آن ها دارد مشکلاتی که از دوران کودکی در آنان داخل می شود موجب عملکرد ضعیف آن ها در مکاتب و به دنبال آن اعمال تنبیه ها برای بد رفتاری و شکست آموزش تعلیم می گردد. به عنوان یک مربی، مدیر یا معلم یا حتی پدر و مادر نیاز داریم که نقش صحت روان در صحت محیط مکتب (به دلیل برقراری روابط اجتماعی عاطفی کودکان و نوجوانان) را مدنظر قرار دهیم تا شاهد پیشرفت های تحصیلی شاگردان در تمام مقطع تحصیلی آن ها باشیم. تحقیقات بی شماری نشان می دهند که از هر پنج شاگرد، یک نفر دچار مشکلات مربوط به اختلالات روانی است و متأسفانه به سبب عدم پیگیری، این گونه اختلالات رفتاری تا مقطع تحصیلی بالاتر و حتی هنگام ورود به جامعه، در شاگردان ماندگار است. هرچند کارشناسان و متخصصان علوم رفتاری تلاش می کنند که اصول صحت روانی را در مکاتب ابتدائی پایه ریزی و اصلاح نمایند، به نظر می رسد که رعایت این اصول و موازین نیاز به آموزش زود هنگام در خانواده دارد. خانواده اولین

اعضای مکاتب دارد. علاوه بر آن، تا زمانی که مکتب در صدد تغییر و اصلاح ساختارهای اساسی تعلیمی و تربیتی خود برنیاید، پایه‌ریزی و تحکیم اصول صحت روانی در مکتب غیرقابل حصول و دست نیافتنی است. برای این که به هدف‌های والای آموزشی دست یابیم، همکاری و مشارکت والدین، معلمان و مدیر مکتب امری ضروری است. در این صورت است که مؤفقت بچه‌ها در امر تحصیل تضمین می‌شود. فشارهای روانی ناشی از رقابت‌های کودکان و هیجانات گوناگون، نوآموزان را در جهت پیشرفت تحصیلی تحت کنترل درآورند و مانع از رشد احساسات منفی در آن‌ها شوند. رعایت اصول صحت روانی در صنف درسی، به ویژه در سال‌های نخستین آموزش، به رشد و توسعه شیوه‌های تربیتی مناسب کمک می‌کند. عوامل و نکات مهم در زمینه ایجاد فضایی سالم و حمایت‌گر در مکتب عبارتند از: ارتباط و وابستگی گروهی یکی از اساسی‌ترین ویژگی‌های هر انسان، احساس تعلقی است که نسبت به گروه و اجتماع که در آن زندگی می‌کند، دارد. زمانی که کودک یا نوجوانی نسبت به مکتب، صنف و دوستانش احساس وابستگی می‌کند، در حقیقت خود را با آن‌ها هماهنگ و سازگار کرده و نسبت به آنان (اعم از مدیر، معلمان، کارکنان آموزشی و...) حس اعتماد و اطمینان قلبی پیدا کرده است. شاگرد می‌تواند با این پشتوانه مثبت فکری مسائل و مشکلات گوناگون خود را بیان کند و از طریق ایجاد روابط سالم بین فردی در صدد حل آن‌ها برآید. مطالعات نشان می‌

دهادی است که کودک در آن رشد و پرورش می‌یابد و مورد حمایت مادی و معنوی پدر، مادر و سایر اعضای خانواده قرار می‌گیرد. طبیعی است هر چه فشار روانی و از هم گسیختگی اعضای خانواده بیشتر و عمیق‌تر باشد، نقش مربیان و معلمان دوره ابتدائی در ایجاد فضایی آرام و توأم با صمیمیت پررنگ‌تر می‌شود. گذشته از آن، مکتب مکانی مقدس و استثنایی است که می‌تواند تأثیرش را در تمام مراحل رشد کودکان و نوجوانان برجای گذارد. شاگردان بهترین ساعات روز خود را در مکاتب می‌گذرانند و البته معلمان و مربیان مکاتب نیز بهترین فرصت‌ها را برای آموزش مفاهیم مختلف (اعم از درسی، اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی) در اختیار دارند. در این خصوص اگر هدف آموزش، رشد و ارتقای شایستگی‌ها و توانایی‌های کودکان و نوجوانان باشد، باید ایجاد محیطی سالم و سرشار از ویژگی‌های مثبت انسانی، مثل شفقت، نوع دوستی، همکاری و... را با آموزش علوم و دروس کلاسیک هم‌زمان سازند. بدیهی است که به کارگیری اصول صحت درمانی در زمانی که کودکان و نوجوانان احساس ارزش و احترام می‌کنند، در حقیقت مهارت‌های تندرست بودن و پرهیز از آسیب‌های احتمالی در آن‌ها رشد می‌کند و می‌تواند به راحتی قوانین و مقررات مکتب را بپذیرند. مربیان و معلمان می‌توانند اولین گام مثبت را برای پدید آوردن و تثبیت خصوصیات و ویژگی‌های شایسته کودکان نوآموز بردارند. آن‌ها می‌توانند با ایجاد محیطی عاری از مکتب کار آسانی نیست نیاز به همکاری و مشارکت تمام

نسبت به جابه‌جایی در صنف واکنش منفی خشم و پرخاشگری از خود نشان دهد یا گوشه‌گیر و منزوی شود. در این صورت معلم می‌تواند با درک احساسات کودک و آرام ساختن، سازگاری و انطباق با شرایط جدید را برای او راحت‌تر کند، زیرا بچه‌ها به این ویژگی مهم و ارزشمند (سازگاری با تغییرات) که در دوران خرد سالی در آن هاشکل می‌گیرد و در تمام عمر مورد استفاده آنان واقع می‌شود، احتیاج دارند. ممکن است این تغییرات در محیط خانه روی هدف مانند: تولد نوزاد، بد خوابی، جابه‌جایی منزل و... در این صورت بهتر است معلمان و مربیان، توجه والدین را جلب کنند و از آن‌ها بخواهند در صورت ایجاد چنین تغییر در خانه، آن‌ها را نیز در جریان بگذارند. در بسیاری از موارد والدین و مربیان می‌توانند تأثیرات منفی اینگونه فشارهای روانی و اضطراب‌ها را از راه‌های زیر به حداقل برسانند و به بچه‌ها کمک کنند تا حس ثبات و کنترل بیشتری بر شرایط محیطی‌شان داشته باشند. کودکان و نوجوانان نیاز به پرورش قدرت درک و تشخیص دارند. آن‌ها به تدریج با ارزش‌ها و معیارهای گوناگون جامعه آشنا می‌شوند. در این خصوص معلمان و مربیان مکتب می‌توانند با تشخیص پیشرفت‌های تحصیلی بچه‌ها، آن‌ها را نسبت به عملکردشان در مکتب آگاه سازند. هم‌چنین می‌توانند با آموزش رفتارهای پسندیده در محیط‌های آموزشی، آن‌ها را ترغیب به رقابت‌های سالم، خویشتن‌داری، کنترل نفس، نوع‌دوستی و وظیفه‌شناسی کنند. طور مثال، اگر رفتار

دهند که هر چه روابط شاگردان دوران ابتدایی صمیمی‌تر و دوستانه‌تر باشد، در سالهای بعدی تحصیل، مشکلات رفتاری کم‌تری از خود نشان می‌دهند. اولین و مستحکم‌ترین روابط اجتماعی کودکان، رابطه آن‌ها با والدین، مربیان و معلمان دوره ابتدایی مکتب است که می‌تواند حس وابستگی و ارتباط با مکتب را در آنان تحکیم بخشد. داشتن رابطه نزدیک با معلمان سال‌های اول تحصیل نقش مهم و برجسته در ایجاد حس تعلق و وابستگی کودک نسبت به مکتب محیطی که چند سال در آن رشد می‌یابد دارد.

بیان موضوع

انجام کارهای روزانه به صورت عادت، یکی از نکات مهم آموزش کودکان است. بچه‌ها با یک سلسله مفاهیم و اصول اولیه ساده در مقطع متوسطه و سال اول ابتدایی به صورت انجام عادات روزانه مانند: جمع کردن وسایل شخصی، گذاشتن قلم و کتابچه در بکس مکتب، پوشیدن لباس مکتب، روزانه آماده شدن به مکتب رفتن و از این قبیل آشنا می‌شوند. نکته حائز اهمیت این است که کودک چگونه با تغییرات عاداتی خود کنار می‌آید. بعضی از کودکان نسبت به کم‌ترین تغییری واکنش منفی، مانند: اختلال، ترس، خشم، اضطراب و... از خود نشان می‌دهند، به خصوص اگر در گذشته هم شاهد تجارب استرس‌آوری در این زمینه بوده باشند. این بچه‌ها برای این که بتوانند خودشان را با تغییرات مختلف در محیط مکتب سازگار و هماهنگ کنند به کمک معلم خود احتیاج دارند. طور مثال: ممکن است شاگردی که

نظر در صنف و انجام وظایف درسی شان برمی آیند. نظر شاگردان را به رفتارهای اجتماعی پسندیده مانند: داشتن ارتباط سالم اجتماعی، مسئولیت پذیری فردی و تقویت روحیه همکاری جلب کنند، راه های تصمیم گیری را به روی آن ها بکشایند و دید آنان را نسبت به جامعه آینده وسعت بخشند. یکی از عوامل اساسی موفقیت شاگردان، همانا توانایی درس گرفتن از اشتباهات گذشته شان است. زمانی که بچه ها قدرت درک شکست های خود را به طور معقول داشته باشند، می توانند با شناخت محدودیت ها، نقاط ضعف و مشکلات شان، تعریف مجددی از اهداف خود داشته باشند و دوباره با تصمیم به تلاش و کوشش بیشتر، از تجربه قبلی خود درسی ارزشمند بگیرند. تحقیقات نشان می دهند شاگردانی که توان بالایی برای مقابله و رویارویی با ناکامی ها و شکست های تعلیمی دارند، قدرت تجدید نظر و نواندیشی بالاتری نسبت به سایر بچه ها دارند. معلمان در استفاده از تجارب و اشتباهات شان، امکان دستیابی به راه حل های جدید را برای آن ها آسان کنند. این کار به شاگردان کمک می کند تا توانایی های خود را دوباره ارزیابی کنند و با یافتن شیوه جایگزین، به هدف شان که همانا موفقیت در امر تحصیل است نایل آیند. اختلالات در یادگیری نقش مهمی دارد، ذکاوت و هوش شاگردان را فعال می سازد و راه حل مستحکم برای تمرکز و رسیدن به نتیجه و پاداش رضایت بخش است. ناراحتی ناشی از اضطراب متوسط، ما را وادار میکند تا راه های مختلف دوری از اختلالات را کشف کنیم که این طریقه یادگیری است. با وجود اینکه بین

اشتباه از کودکی سرزد، معلم می تواند با صحبت درباره عمل اشتباه او (و نه شخص خود کودک)، رفتار صحیح را در کل متذکر شود. گاهی بچه ها اساساً رفتار درست و مناسب را نمی دانند و ناخواسته کاری می کنند که مورد سرزنش و نکوهش قرار می گیرند. در چنین شرایطی بهتر است ابتدا معلم به صحبت های کودک و علت رفتار او خوب گوش کند و سپس سعی کند با بالا بردن قدرت فهم و تشخیص شاگرد، رفتار صحیح را به او بیاموزد. گاهی پیش می آید که شاگردان را به علل مختلف نزد مدیر می فرستند. در این گونه موارد، خوب است مدیر مکتب سعی کند با تکیه بر نکات و ویژگی های مثبت بچه ها صحبت را آغاز کند و کم کم به رفع مشکلات آن ها بپردازد. انجام این کار باعث آرام شدن شاگردان و به تأخیر افتادن عکس العمل های هیجانی آن ها می شود. کمک کردن به کودکان و نوجوانان برای شناخت ویژگی ها و صفات مثبت و ارزشمند انسانی، آنان را به سوی رفتارهای پسندیده و معقول اجتماع سوق می دهد. پس بهتر است همواره از روان شناسان و مشاوران تحصیلی خواست تا فعالیت هایی برای شاگردان طراحی و پیشنهاد کنند که شناخت و درک آن ها از موقعیت های مختلف بالا ببرد و رفتارهای مثبت و سازنده را در آنان پایدار و تثبیت کند. مربیان و معلمان لازم است خواست ها و انتظارات شان را از بچه ها به طور مشخص برای آن ها بیان کنند.

بدین ترتیب شاگردان مرور به قابلیت ها و توانایی های شان پی می برند و برای جلب

صنفي كنجكاو و علاقه‌مندند و دوست دارند بدانند كه آيا توانسته‌اند با مؤفقيت به اهداف شان برسند، يا خير.

علاقه شاگردان ناشي از تمايل آن هابه محك زدن توانايي‌ها و استعدادهاي وجودي شان است. در مورد آن گروه از شاگرداني كه فاقد اين خصيصه‌اند يا بيش از اندازه به والدين خود متكي هستند يا به طور كلي انگيزه و علاقه براي پذيرش مسؤليت و انجام وظيفه شان ندارند، معلماني مي‌توانند با تشويق و تقويت انگيزه‌هاي آن هابراي تداوم تلاش هاي شان، به آنان كمك كنند تا نسبت به پيشرفت خود در مكتب و رسيدن به مؤفقيت‌هاي تحصيلي علاقه‌مند و كنجكاو باشند.

بدين منظور مي‌توانند: ابتدا به كودك كمك كنند تا هدفی براي خودش مشخص سازد، مانند: (مطالعه و خواندن روان‌تر)، سپس به او ياد بدهند كه چگونه شيوه دست يابي به آن هدف را پيدا كند. طور مثال: (10 دقيقه مطالعه، هر شب قبل از خواب).

وسيله براي سنجش خود ابداع كند (مثل مطالعه كتابي كه قدری دشوار است). مهلت معيني براي رسيدن به هدف نهايي‌اش در نظر بگيرد. هرچند استفاده از اين شيوه قدری زمان مي‌برد، ولي مي‌تواند شيوه حل مسئله را به شاگردان بياموزد.

هدف از اين آموزش آن است كه شاگرد بتواند مشكلي را تشخيص دهد و با در نظر گرفتن نتايج و پيامدهاي احتمالي، روش حل مشكل را پيدا كند.

ادامه دارد...

اضطراب و يادگيري ارتباطی مستحکم وجود دارد. براي بالابردن يادگيري، ميزان معين افزايش اضطراب باعث کاهش در يادگيري ميشود و اگر ميزان اضطراب بازهم افزايش يابد، باعث عدم وجود محرک يادگيري شده و به ايجاد خطر بيشتر در خطاها و اشتباهات منجر خواهد شد. اين موضوع بدان معنا است كه يك سطح مطلوبی از اضطراب براي يادگيري بهينه وجود دارد. (راس، ميچل) در مورد اضطراب اظهار مي‌دارد كه هر فرد سطح مطلوب اضطراب از زماني به زمان ديگر و از موقعيتي به موقعيت ديگر تغيير مي‌يابد كه اين تفاوت ناشي از تجارب قبلي يادگيري است كه مي‌تواند فرد را به مقدار زياد يا كم اضطراب حساس كند. (ارمنست-ر-هيلگارد) بيان مي‌دارد كه گاهي اضطراب را مقدم بر هر چيز و يك حالت ترس، نگراني و ناراحتي مي‌دانند. هنگامی كه كودك احساس خوب و خوشايندي نسبت به پدر و مادر از يك سو و از سوي ديگر معلم و مربی خود دارد، اين احساس رضاييت و خوشنودي را به هر دو طرف منتقل مي‌كند.

روش‌هاي كه اغلب معلماني براي برقراري رابطه ميان خانه و مكتب اتخاذ مي‌كنند، ارائه گزارش‌هاي هفته وار از عملکرد و پيشرفت كودك در مكتب و وظيفه خانگي‌اش است. مدير مكتب نيز براي برقراري ارتباط با اولياي بچه‌ها از روش‌هايي مثل، ترتيب دادن جلسات ماهانه، تشويق اوليا براي سهل و آسان با مسئولان مكتب و در صورت نياز ملاقات‌هاي خصوصي با اوليا استفاده مي‌كند. تمامي شاگردان نسبت به پيشرفت‌هاي شان در درس‌ها و فعاليت‌هاي

د هېواد په صنعتي کېدو کې د ښوونې او روزنې ارزښت

پوهيالی محمد قیس (عصمتي)

سریزه: زموږ د هېواد په ډېری سیمو کې کرهنه پایدانه نه ده او ډېری وخت د وچکالۍ او ځینو نورو لاملونو له امله بزگران زیات مالي زیانونه ویني خو د نوموړي سکتور په مقابل کې د صنعت سکتور بیا ثابت او پایښت لرونکی وي. که د صنعت ځینې برخې مو په کرهنیزو خامو موادو متکي وي نو په کور دننه د کرهنیز خامو موادو نه شتون پر وخت د خپلې اړتیا وړ توکي له نورو سیمو او هېوادونو څخه هم اخیستل کېدای شي.

تر ټولو مهمه دا چې په یو هېواد کې د صنعت پرمختګ ډېری نوښتونو او ابتکاراتو ته لار هواروي چې له امله یې نوموړی سکتور لا زیات پرمختګ کوي که پام وکړئ؛ چین د خپل بې سارې صنعتي پرمختګ له امله هره ورځ نوي نوي تولیدات بازار ته وړاندې کوي. خو دا ټول د ښوونې او روزنې له لارې ترسره کېدای شي. چې هر څومره یو تولید هېواد وګړو لپاره نوی وي نو په هماغه کچه (اندازه) یې تولیدوونکو او صنعتکارانو ته ګټه زیاته وي. له بله اړخه غښتلی صنعتي سکتور د کورنیو اړتیاوو د پوره کولو پرته صادراتو ته هم لار هواروي او په نړیواله کچه د یو هېواد د اقتصادي پرمختګ سره مرسته کوي.

کلیدي ویونه: ښوونه او روزنه، صنعت، اقتصاد

لنډیز: د عنعنوي یا په کرهنې ولاړ اقتصاد په وړاندې صنعتي کېدل د یو هېواد د اقتصادي پرمختګ لپاره اړین دی، خو دا مانا نه ده چې د کرنې سکتور څخه بیخي پام واورول شي. کرنیز سکتور د صنعت لپاره په ځانګړي ډول د خوراکي توکو د صنعت لپاره خام مواد برابروي، خویوازي د کرنې په سکتور چې تر ډېره بریده یوازي خام مواد برابروي بسنه نشي کولای. د نړۍ د صنعتي هېوادونو په څېر د کار کوونکي په ښوونه او روزنه کې خورا پام وشي تر څو د هېواد کورني محصول زیات او وګړو ته د روزګار فرصتونه برابر کړي. غښتلی صنعتي سکتور د یو هېواد په اقتصادي پرمختګ کې ستره ونډه لري، له اقتصادي پلوه د نړۍ اوسني پرمختللي هېوادونه د خپل صنعتي سکتور د ځواکمن کولو له لارې خپلو موخو ته رسیدلي؛ ځکه خو باید وروسته پاتې او مخ پر ودې هېوادونه د خپل اقتصادي پرمختګ د چټکتیا په موخه د خپل صنعت د غښتلي کولو لپاره د ښوونې او روزنې له اړخه مثبت ګامونه واخلي. ځکه په دغه برخه کې ښوونه او روزنه ځانګړې اهمیت لري او اړینه ده چې کار کوونکي د صنعت په برخه کې په پوره توګه پوهه ولري تر څو وکولای شي د شته ټکنالوژۍ څخه په سمه توګه ګټه واخلي.

(industrialization) بولي د یوې ټولنې او یا هم هېواد د اقتصادي ژوند هغه پړاو دی چې عنعنوي او په کرنې ولاړ اقتصاد یې د توکو او خدماتو په تولیدي اقتصاد بدلیږي. د یوې سیمې په اقتصادي ژوندانه کې دغه پړاو د پرمختګ پړاو ګڼل کېږي چې په کې د نوې ټکنالوژۍ په مرسته ډېری تولیدي فعالیتونه له عنعنوي بڼې څخه میکانیزه بڼې ته اړول کېږي او له دې لارې د تولید د پروسې مولیدیت زیات او د تولیداتو په کیفیت کې ښه والی رامنځته کېږي.

د صنعتي کیدلو او د ښوونې او روزنې اړیکه

د ښکاره ده چې د ښوونې او روزنې پرمختګ له لازم او سالم اقتصاد پرته ناشونی دی. د ښوونې او روزنې هر ډول موخه د اقتصادي ملاتړ او د هېواد صنعتي کیدل هم پرته له لوړ معیاري ښوونیز نظام په نیمه لار کې پاتې کېږي مطلوبه او مثبته پایله لاسته نه راځي. که څه هم د ټولنې مادي او تخنیکي نظام د بشري ټولنې په تاریخ کې ټاکونکی رول لري؛ اما د ټولنې معنوي نظام یعنې ښوونه او روزنه د خپل لوړي په تاریخي بشپړتیا کې ژور اغیز لري.

ښوونه او روزنه د ټولنې د اړتیاوو مطابق په مختلفو سویو کې بشري ځواک روزي؛ ځکه له مسلکي انساني ځواک پرته پانګونه، صنعتي کیدل، د ملي اقتصاد وده او پرمختګ صورت نه نیسي. ښوونه او روزنه د هېواد اقتصادي پرمختګ لپاره د خلکو ذهنیت لوړوي او د هېواد صنعتي کیدل ناشونی دی هغه وخت چې د هېواد وګړي د ښوونې او روزنې څخه شاته پاتې شي، ځکه د نړیوالو څېړنو په اساس یو لوستي کس تولیدي کار د یو نا لوستي کس په نسبت څو برابره زیات دی؛ نو د همدې واقعیت پر اساس د اقتصاد یو شمېر پوهان، د یو هېواد ښوونیز لګښتونه چې د ښوونیز سیستم

د څېړنې موخه: له اقتصادي پلوه د نړۍ اوسني پرمختللي هېوادونه د خپل صنعتي سکتور د ځواکمن کولو لپاره د وګړو د ښوونې او روزنې په برخه کې ډېر پام کړی دی، له همدې امله په دغه مقاله کې د هېوادونو په صنعتي کیدلو کې د ښوونې او روزنې د ارزښت په اړه بحث شوی دی. د څېړنې مېتود: د مقالې په څېړنه کې له کتابتوني مېتود څخه ګټه اخیستل شوې ده

منځپانګه:

د صنعت او صنعتي کیدلو مفهوم

صنعت په لغت کې جوړولو ته وایي چې د عربي ژبې له (صُنْع) څخه اخیستل شویده، یعنې د یو شي جوړول او په لاس باندې د یو شي بڼې ته بدلون ورکول. په اصطلاح کې صنعت د انسانانو د استفادې او اړتیاوو د پوره کولو په موخه د اشیاء او موادو د استحصال او د بڼې بدلون ته وایي. په اقتصادي ادبیاتو (اصطلاح) کې له خامو، نیم کاره توکو څخه د یو ضروري جنس پروسس، اقتصادي جنس یا خدمت تولید ته صنعت وایي. په بله وینا:

صنعت د وګړو د استفادې په خاطر د خامو او لومړنیو موادو د بڼې بدلونه ده، چې د استفادې د وړتیا په خاطر په دغو لومړنیو موادو باندې د صنعت عمليه تر سره او شکل یې تغیر کوي، لکه: له لرګي څخه د مېز، څوکی دروازې او نورو شیانو جوړول، له طبیعي بوټو څخه د درملو جوړول، له خرمن څخه د بوټانو جوړول، له خټو څخه د منګي، مټی، کټو او نورو شیانو جوړول، له ګنیو څخه د بورې او ګورې جوړول، له شپښم څخه د غوړیو ایستل له لوڅو څخه د پوزیو جوړول او داسې نور. صنعتي کیدل چې په انګلیسي یې

بوختو اضافي وگړو شتون اصلاً کوم مولدیت نه لري او د صنعتي کېدلو په وسیله کولای شو دغه وگړي په داسې کارونو وگومارو چې د هېواد په اقتصادي پرمختګ کې اغیزمن او د نوموړو وگړو لپاره هم د ډېر عاید د لاس ته راوړلو یوه سرچینه وي. که چېرې د هېواد وگړي د ښوونې او روزنې خاوندان وي د ډېر عاید لرونکي به وي ځکه د تولید په پروسه کې ښوونه او روزنه ډېره اغېزه لري او هم د هېواد په ملي عاید او اقتصادي پرمختګ کې ډېره ونډه لري.

په ډېری سیمو کې کرڼه پایداره نه ده او ډېری وخت د وچکالۍ او ځینو نورو لاملونو له امله بزګران زیات مالي زیانونه ویني خو د نوموړې سکتور په مقابل کې د صنعت سکتور بیا ثابت او پایښت لرونکی وي. له بله اړخه ډېری کرهنیز پيداوار له پلور پرته په بزګرانو باندې پاتې کېږي او هغوی ته له دې امله ستر مالي زیان رسېږي او د ټول کال هڅې او ستریاوې یې په اوبو لا هو کېږي. د یوې ټولنې او یا هم هېواد د اقتصادي ژوند هغه پړاو دی چې عنعنوي او په کرنې ولاړ اقتصاد یې د توکو او خدماتو په تولیدي اقتصاد بدلیږي. دا حالت هغه وخت کیدلی شي چې په هغه هېواد کې بشري ځواک د ښوونې او روزنې په برخه کې ځانګړې پاملرنه کړې وي.

د عنعنوي یا په کرهنې ولاړ اقتصاد په وړاندې صنعتي کېدل د یو هېواد د اقتصادي پرمختګ لپاره اړین دي، خو دا مانا نه ده چې د کرنې سکتور څخه پام واړول شي. کرنیز سکتور د صنعت لپاره په ځانګړي ډول د خوراکي توکو د صنعت لپاره خام مواد برابروي، خو یوازې د کرنې په سکتور چې تر ډېره بریده یوازې خام مواد برابروي بسنه نشي کولای. د نړۍ د صنعتي هېوادونو په څېر د

او معارف په برخه کې مصرفیږي، یو ډول غیر مستقیمه پانګونه بولي. بڼه دا پایله اخلو چې ښوونه او روزنه او صنعتي کېدل نه یوازې یو له بل سره نږدې اړیکې لري، بلکې د یو بل په پرمختګ کې بنسټیز رول لري.

د اروپا د صنعتي انقلاب لامل هم دا وو چې هلته د کرنې په برخه کې د پټو بې روزګاره وگړو بوختیا د دې غوښتنه کوله چې نور باید د صنعت سره بلد شي، دغه حالت ته د پای ټکی کېښودل شي او د زیاتېدونکې نفوس د عاید متناسب زیاتوالي په موخه صنعت ته وده ورکړل شي او د ښوونې او روزنې له لارې بشري ځواک ورته وروزل شي.

د هېوادونو صنعتي کېدل

د دې لپاره چې د هېوادونو وگړي هوسا اقتصادي ژوند ولري باید د کرنیز اقتصاد تر څنګ د صنعتي کېدلو په لور چټک ګامونه واخلي. یوازې په کرنیز اقتصاد بسنه کول ډېر زیانونه لري چې د انساني ځواک ښوونه او روزنه او په ورځنۍ ټکنالوژي بې روزل د هېوادونو لپاره اړین دي. د بېلګې په توګه د کرنیز اقتصاد د ځینو زیانونو څخه دلته یادونه کوو: پوهېږو چې تولید د یو عامل په توګه ځمکه او په ځانګړي ډول کرنیزه ځمکه ټاکلې او محدوده ده. که د یو هېواد وگړي د کرنې له لارې خپل ژوند تامینوي نو د نفوسو چټکې ودې ته په پاملرنې سره دغه ټاکلې او محدوده ځمکه نه شي کولای چې د زیاتېدونکو وگړو د ژوند اړتیاوې پوره کړي. که د یوې کورنۍ ټول غړي په بزګرۍ کې بوخت شي بیا هم د نزولې بهرې د قانون پر بنسټ نه شي کولای چې د ځمکې څخه تر ټاکلې اندازې زیات حاصل واخلي. دغه ډول وګرې بې روزګاره شمېرل کېږي چې په اقتصادي اصطلاح دغه ډول حالت پټه بې روزګاري بلل کېږي یعنې په کرڼه کې د

ښوونه او روزنه نه یوازې د هېواد په صنعتي کېدلو کې ځانګړی ارزښت لري بلکه د ښوونې او روزنې له لارې اقتصادي پرمختګ سترو پانګو ته لار هواروي، د سترو پانګو په لړ کې بېلابېل تولیدات رامنځته کېږي او وګړي د تولید په بېلابېلو برخو کې ځانګړې پوهه او تخصص ترلاسه کول اړین دي. همدارنګه د سترو پانګو ګټه او لاس ته راوړنې د یو هېواد د ملي عاید د زیاتوالي لامل کېږي او دا چې د هېواد ملي عاید د وګړو په سر ویشل شي، نو د سړي سر عاید ورسره زیاتېږي چې پایله یې بیا هم ډېره سیمه او پانګونه ده.

مصرفي توکي طبیعي ده چې د خامو موادو د پروسس او ښې اړولو څخه وروسته لاس ته راځي چې دا چاره په صنعتي سکتور پورې اړه لري؛ نو که یو هېواد هر څومره خام مواد او منابع ولري، خو چې په کارتمامو تولیداتو د نوموړو منابعو د بدلولو ځواک او وړتیا ونه لري نو بیا به هم نورو ته محتاج او اړمن وي د هېواد د صنعتي کېدلو لپاره باید ښوونې او روزنې ته ډېر پام وشي تر څو د هېواد د پرمختګ او هوساینې لپاره لاره برابره شي چې د صنعت تقویه کول د نوموړي کار مخنیوی کوي او یوه ټولنه یا هېواد د اقتصادي پرمختګ بڼه پیاوړتیاوي او خپلواکۍ پر لوري بیايي.

د اسلام په سپېڅلي دین کې صنعت هم د بشري اړتیاوو د پوره کولو لپاره او په دغه برخه کې پوهه لوړ مقام لري ځکه چې حضرت داود علیه السلام هر ورځ یوه زرې جوړوله او په بازار کې یې خرڅوله او له دغه لارې یې خپل ژوند په مخ وړلو. د وسپنې څخه په کار اخیستلو سره یې غیښه، توره، د ځان ژغورنې وسلې په صنعت کې بوخت وو.

وَعَلَّمَنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُم مِّنْ بَأْسِكُمْ
فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ (انبیاء ۸۰)

کار کوونکو په ښوونه او روزنه کې خورا پام وشي تر څو د هېواد کورنی محصول زیات او وګړو ته د روزګار فرصتونه برابر کړي.

د هېواد لپاره د غښتلي صنعتي سکتور ارزښت

غښتلی صنعتي سکتور د یو هېواد په اقتصادي پرمختګ کې ستره ونډه لري، له اقتصادي پلوه د نړۍ اوسني پرمختللي هېوادونه د خپل صنعتي سکتور د ځواکمن کولو له اړخه خپلو موخو ته رسیدلي؛ ځکه خو باید وروسته پاتې او مخ پر ودې هېوادونه د خپل اقتصادي پرمختګ د چټکتیا په موخه د خپل صنعت د غښتلي کولو لپاره ګامونه واخلي. پرمختیایي یا مخ پر ودې هېوادونه پرماته خام مواد او طبیعي سرچینې لري چې د کرنې او د کانونو یا معادنو د سکتور پیداوار او یا د محصولات د صنعتي محصولاتو لپاره خام مواد دي، خو دا چې د پرمختیایي هېوادونو صنعت ضعیف دی، ځکه خو هغوی خپل دا ډول محصولات د خامو موادو په بڼه پرمختللو هېوادونو ته صادروي چې نوموړي خام مواد له پروسس او د هغوی د شکل له تغیر وروسته بېرته په همدې هېواد په ډېره لوړه بیه پلورل کېږي. د هېواد په صنعتي کېدلو کې ښوونه او روزنه ځانګړی اهمیت لري او د دې اړتیا ده چې سیاست جوړونکي او ښوونې پلان جوړوونکي د ښوونې او روزنې سهم د مملکت په اقتصاد کې په روښانه ډول وټاکي، د اړتیا وړ مالي سرچینې تامین او د هغې د تخصیص ځای او محل تعیین کړي. که چېرې د ښوونیز نظام ټول عناصر خپلې دندې په سم ډول ترسره کړي اما د کافي او لازم مالي ملاتړ څخه برخمن نه وي؛ و به نشي کولای، چې د ښوونې او روزنې دا لوی مسئولیت خپل مقصود منزل ته ورسوي. په دې کې شک نشته چې اسلامي امارت په دغه برخه کې ځانګړی پام کړی دی.

پالونکي الله جل جلاله اطاعت ته غاړه کېښودله.
پایله:

هغه هېوادونه چې پرېمانه خام مواد او طبیعي منابع لري د کرنې او د کانونو یا معادنو د سکتور پیداوار او یاد محصولات د صنعتي محصولاتو لپاره خام مواد دی او د صنعت له اړخ نه ضعیف دی اړینه ده چې د ښوونې او روزنې په برخه کې ځانګړې پام وکړي په پایله کې باید وویل شي چې د صنعت رغول او پرمختګ سترو پانګو ته لار هواروي، د سترو پانګو په لړ کې بیلابیل تولیدات رامنځته کېږي او وګړي په هغه صورت کې چې د ښوونې او روزنې له اړخ نه ستونزه ونه لري او په بیلابیلو برخو کې ځانګړې پوهه او تخصص یې تر لاسه کړي وی د هېواد ملی عاید د زیاتوالي لامل کېږي او په ټولنه کې د بیکارۍ د مخنیوي لپاره ستر رول لري او د روزګار نوي فرصتونه رامنځ ته کوي. ځکه د هېوادونو په صنعتي کیدلو کې بیلابیل مسلکي او متخصصو وګړو ته اړتیا پېښېږي تر څو په مسلکي ډول اړوند کارونه پر مخ یوسي.

اخځلیکونه:

- ۱- قرآن عظیم الشان.
- ۲- کوټوال، نصیر، اقتصادي درسونه، چاپ کال ۱۳۹۴ لمريز، اکسوس کتاب پلورنځۍ.
- ۳- دوديال، محمد بشير، صنعتی اقتصاد، چاپ کال ۱۳۹۹ لمريز، سهر مطبعه.
- ۴- خپلواک، محمد طاهر، د ښوونې او روزنې بنسټونه او اصول، چاپ کال ۱۳۹۸ لمريز تمدن مطبعه.

ژباړه: او موږ هغه ته ستاسي د ګټې لپاره د زړه جوړولو صنعت ورښودلی ؤ تر څو چې تاسي یو د بل د ګوزار څخه وېژغوري، نو آیا تاسي شکر ایستونکې یاست؟

او همچنان د کینستې جوړولو صنعت تاریخچه د حضرت نوح علیه السلام د لوی خدای متعال جل جلاله په فرمان د مؤمنینو د ژغورلو لپاره جوړه شوه چې په قران عظیم الشان کې یاده شوی ده.
وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ (هود ۳۷)

ژباړه: او زموږ تر څارنې لاندې، زموږ له ښوونې سره سم د یو بېړۍ په جوړولو لاس پوري کړه. او ګوره، کومو خلکو چې ظلم کړی دی د هغو په حق کې ما ته څه سپارښ مه کوه دوی ټول اوس دوېدونکي دي.

د حضرت سلیمان علیه السلام څخه هم یادونه شوي چې ودانیو جوړولو په صنعت کې برلاسی وو او داسې بنگله یې جوړه کړی وه چې د ښیښې روڼ هوار فرش ته یې د سبا ښاپېری هیرانه وه.

قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِهَا قَالَ إِنَّهُ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّنْ قَوَارِيرَ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (نمل ۴۴)

ژباړه: هغې ته وویل شول چې بنگلې ته ننوځه. هغې چې وکتل، نو ګمان یې وکړ چې د اوبو حوض دی او د ورکوزیدو لپاره یې خپلې پايڅې بد وهلې. سلیمان علیه السلام وویل: دا د ښیښې روڼ فرش دی. هغې وویل ای زما ربه! (تر نن ورځې پوري) ما پر خپل نفس ډېر ظلم وکړ، او اوس ما له سلیمان علیه السلام سره د مخلوقاتو د

بررسی راهکارهای افزایش تولیدات زراعتی و خودکفایی از واردات مواد غذایی

نویسنده: سید میر آغا "حسینی"

چکیده

زمانی افغانستان به خودکفایی می رسد که تمام نیروی انسانی اش از تعلیم و تربیت برخوردار شود. در قدم دیگر به جای کمیت که البته از جهاتی مهم است، توجه زیاد به کیفیت کالاها هم صورت گیرد.

علاوه بر هر دو مورد بیان شده سرمایه گذاران تشویق شوند که به جای سرمایه گذاری در خارج از کشور در داخل کشور سرمایه گذاری نمایند و در عرصه تولیدات و پروسس مواد غذایی برای مردم خدمت نمایند.

نکته دیگر این است که مولدین کوشش کنند نظر به تغییرات اقلیمی، انواع زیادی از مواد غذایی را تولید نموده، جهت حفظ و نگهداری بعضی میوه جات به اعمار سردخانه ها اقدام نمایند، تا زمانی که بازار فروش برای تولیدات پیدا شود، از فاسد شدن تولیدات زراعتی جلوگیری شود. کلید واژه: تولیدات، واردات، خودکفایی، راهکار.

مقدمه

ممکن است پایه های اصلی اقتصاد یک کشور را صنعت، تجارت، خدمات، منابع زیر زمینی و زراعت استوار نگهدارد، ولیکن نقش زراعت و مالداری برای استقلال و امنیت یک کشور ضروری است. خصوصاً در کشوری که بالای ۸۰ درصد از مردم به زراعت و مالداری مصروفیت دارند. برای رسیدن به خودکفایی و عدم احتیاج به مواد غذایی صادراتی در بخش حاصلات زراعتی و تهیه غذا عوامل چندی مانند: حاصل خیزی خاک، به کارگیری بهترین شیوه های استفاده از آب و جلوگیری از روش های اشتباه آبیاری، رعایت اصول و قواعد صحیح زراعتی، نقش مهمی دارد. که از همه مهمتر در عدم خودکفایی زراعتی ممانعت کشورهای پیشرفته از دستیابی کشورهای عقب مانده به علم و تکنالوژی

قسمت خودکفایی غذایی دست پیدا نماییم. (۴، ص ۲۵).

۲. افزایش کیفیت تولیدات داخلی و صادرات آن‌ها: از آن جایی که افغانستان کشور زراعتی است و خوشبختانه نیروی کار فراوان و ارزان نیز در تولیدات محصولات زراعتی، دارد. بناءً این بهترین نیروی کار برای کیفیت تولیدات زراعتی است، کیفیت تولیدات زراعتی را بالابرده و در قسمت نگهداری و بازاریابی خارجی توجه با دهاقین همکاری جدی نماید تا دهاقین بتواند تولیدات زراعتی داخلی را که از کیفیت خوبی برخوردار است به قیمت مناسب به فروش برسانند و هم‌چنان از واردات مواد غذایی خارجی جلوگیری به عمل آید. (۶، ص ۲۱).

۳. تشویق سرمایه‌گذاری‌های خارجی: اگر بخواهیم دهاقین تشویق شود و میزان تولیدات و درآمد افزایش یابد، سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی را تشویق نماییم، که در قسمت سرمایه‌گذاری در عرصه فن‌آوری‌های جدید تکنیکی و میتودیکی و چگونگی کاربرد آن توسط متخصصین ورزیده، در داخل کشور کوشش نمایند. زیرا آماده شدن نیروی انسانی به فن‌آوری جدید در تولیدات داخلی، افغانستان را به اقتصاد جهانی نزدیکتر ساخته، باعث تقویت کمیت و کیفیت تولیدات داخلی می‌شود. (همان،

مدرن است. زیرا بسیاری از دولت‌های قدرت‌مند اقتصادی می‌دانند که، یگانه راه تسلط بر مردم دیگر عدم توانایی آنها در رفع گرسنگی و برآورده ساختن نیازهای اولیه زندگی شان است. به همین دلیل آن‌ها نمی‌خواهند که نیروی انسانی کشورهای رو به توسعه، به علم و تکنالوژی دست پیدا کنند، تا خودشان بتوانند، بیشترین تولید کننده‌گان و صادرکننده‌گان محصولات زراعتی اعم از غذایی و دوايي (دارویی) باشند.

راهکارهای افزایش تولیدات زراعتی و خود کفایی از واردات مواد غذایی

۱. ارتقاء سطح تعلیم و تربیت: کشورهای درجه اول جهان از لحاظ اقتصادی، توجه زیاد در افزایش کمی و کیفی سطح تحصیلات نیروی انسانی شان در عرصه علوم و فنون جدید دارند. زیرا می‌دانند که به هر اندازه که نیروی انسانی به علوم و فنون جدید مجهز شوند؛ به همان اندازه سطح تولیدات داخلی از لحاظ کمی و کیفی، به گونه چشمگیری افزایش می‌یابد. بنابراین اگر بخواهیم تغییراتی در قسمت افزایش کمی و کیفی تولیدات داخلی به وجود بیاید، سطح تعلیم و تربیه نیروی انسانی را بالا ببریم تا بتوانیم از این نیروهای آموزش دیده، متخصص و متعهد در تولیدات زراعتی و استفاده درست از تولیدات زراعتی و پاستوریزه نمودن آن، در

ص ۲۲).

شود که شرکت‌های تحت حمایه‌اش به سوی خودکفایی حرکت می‌کند؟ (۵، ص ۱۶).
نتیجه‌گیری

از این تحقیق به اختصار چنین نتیجه گرفته می‌شود که افزایش تولیدات زراعتی و خودکفایی از واردات مواد غذایی بستگی به چندین عوامل دارد که باید از سوی دولت در نظر گرفته شود و راهکارهای بیان شده عملی گردد تا افغانستان به جای استفاده از واردات به تولیدات داخلی کشور بسنده نموده، ضروریات زندگی شان را از مواد خام داخل کشور به دست آورد. که نتیجه استفاده از تولیدات داخلی، ایجاد شغل و جلوگیری از بیکاری و رشد فناوری و خلاقیت می‌شود.

منابع و مآخذ

- ۱- پورکاظم، اسماعیل، مبان‌ی کشت و زرع، ۱۳۹۹، تهران، جهاد کشاورزی.
- ۲- پورکاظم، اسماعیل، گیاهان زراعتی، ۱۳۹۶، تهران، سازمان اقتصاد زراعتی.
- ۳- رسولی، معراج الدین، تحلیلی از حجم صادرات- واردات و مقدار تولیدات میوه‌جات تازه در سطح کشور، ۱۳۹۶، وزارت تجارت و صنایع.
- ۴- شهنازی، علی، کشاورزی و امنیت غذایی، ۱۳۹۲، جهاد کشاورزی.
- ۵- وزارت اقتصاد، افغانستان مولد ستراتیژی تعویض واردات، ۱۳۹۷، وزارت اقتصاد.
- ۶- وزارت زراعت و مالداري، میثاق زراعت تجارتي، ۱۳۹۷، وزارت زراعت.

۴. **ایجاد تنوع در تولیدات:** کشور ما افغانستان از دو عامل، بسیار آسیب پذیر است که عبارت از تغییرات اقلیمی و تکانه‌های اقتصادی است. اگر بخواهیم افغانستان را از تأثیر این دو عامل نجات بدهیم باید تنوع در تولیدات ایجاد نماییم. که باعث ثبات و تداوم رشد اقتصادی در کشور می‌شود. در این راهکار به سه اصل بومی سازی، صنعتی سازی و تجارتي سازی باید توجه شود که هدفش توضیح برنامه های تشویقی برای رشد سطح تولید در قسمت کالاهای خاص تجارتي است و می‌تواند سوالات زیر را پاسخ دهد. (۱، ص ۱۴).

- کدام کالاهای می‌تواند در داخل کشور تولید شده و کدام خدمات را می‌تواند ارائه کند؟
- کدام روش‌های جایگزین واردات می‌تواند، بیشترین مؤثریت را در وضعیت بهبود اقتصادی افغانستان داشته باشد؟
- ده‌اقین و سرمایه‌گذاران چگونه حمایت شوند تا به توانمندی لازم دست پیدا نموده و توانایی‌های رقابت با کالاهای بیرونی را پیدا نمایند؟
- کدام شیوه‌ها و روش‌ها روی دست گرفته شود، تا به راه‌حل‌های درازمدت و دایمی منجر شود؟
- امارت اسلامی افغانستان چگونه مطمئن

معرفی زبان نورستانی

نویسنده: معاون مؤلف عبدالروف یزدانی
عضو علمی دیپارتمنت نورستانی - نصاب تعلیمی

مقدمه

زبان نورستانی ها بیشتر با ساخت و فرهنگ یونانی ها قابل تعریف است. بخشی از سپاه یونانی و کسانى که اساس حکومت های یونان باختری را گذاشتند از جمله در مناطق امروزی نورستان جابجا شدند. به همین لحاظ زبان نورستانی را بدون فهم فرهنگ یونانی نمی توان شناخت.

اما مارگین استرن در زمان امیر امان الله خان به نورستان رفت و روی زبان نورستانی کار کرد و متوجه شد که زبان نورستانی بیشتر نزدیک به دیگر زبان های افغانستان است تا زبان یونانی و در مقاله ای که نوشت و در اروپا منتشر شد این غلطی خاور شناسان را اصلاح کرد و گفت که نورستانی ها شاخه ای از تبار آریایی ها است و در همان زمانی که شاخه هندی ها از آریایی ها جدا شدند نورستانی ها

زبان نورستانی، تاریخ پنج هزار ساله دارد. از زمان باختر، از دوران پکت ها آغاز می شود. نورستانی ها اولاد (فرزندان) قبیله الینایاها اند که از همسایگان ۱۰ قبیله پکت ها می باشد. که از همان زمان موجود بوده و با این زبان افهام و تفهیم شده است.

نورستان در ارتفاعات صعب العبور هندوکش در شمال شرق افغانستان و بخش هایی از پاکستان قرار گرفته و این زبان چندان برای زبان شناسان اروپایی شناخته شده نیست. این عوامل و مهمتر از همه تعداد محدود گویندگان زبان نورستانی باعث شده تا این زبان در زمره زبان های در معرض خطر انقراض قرار گیرد. برخی محققان مردم نورستان را به یونانی ها و اروپایی ها نسبت می دهند که می گویند در اثر مهاجرت ها به این منطقه کوچ کرده اند.

نشیب نورستان در طول تاریخ مدتی تحت نفوذ و سلطه یونانی های بلخ و زمانی هم جز قلمرو کوشانی ها و گاهی جز سلطنت مقتدر (کاپیسا) قرار داشت. در اوایل که دولت (ساکاها) از باختر منقرض شد در آن موقع یکی از پادشاهان آن همراه با چندتن از ساکا ها بسوی (کین) قصد سفر کرده و در آنجا بر سر اقتدار شده اند. همین کین را مرادف (کاپیسا) و اخیرالذکر را مطابق به نورستان می دانند، زمانی هم که هیواتسنک زوار چینی در سال ۶۳۰ م به آنجا سیاحت نموده موصوف معتقد است که این سرزمین در آن موقع شامل سلطنت مقتدر به شمار می رفت که به شمول وادی های غوربند، پنجشیر، نجراب و کوهستان نیز به آن مربوط بودند. سلطنت های هم جوار؛ یعنی لمپاکا "لغمان" ناگارا غالباً "نگرهار" "گندهارا و وادی های سفلی کابل از توابع آن به شمار می رفت. به قول (سونگ پن) که زمانی از خط السیر شرقی افغانستان عبور می کرد این مردم را دیده بود و از استقبال خوب آن ها سپاسگزار می شود، این دیدار زمانی مساعد شده بود که اعتماد نامه ملکه چین را به پیشگاه شان تقدیم می کرد از این نگاه است که بسط توسعه و نفوذ بلورها نورستانی های فعلی را در شمال شرق کشور ما با قوت خاطر

نیز هم زمان از این شاخه جدا شدند. ولی آنان به هندوستان رفتند و در همین کوه پایه ها جابجا شدند و به مرور زمان این زبان به لهجه های مختلف صحبت می شده است. گفته می شود نورستان در گذشته ها سرزمینی نسبتاً پهناور بوده ولی در اثر جنگ ها به دره های کوچک تقسیم شده است.

زبان نورستانی تا نیم قرن پیش حاوی الفبا و متون نوشتاری نبود. نخستین بار در زمان محمد ظاهر شاه خط نورستانی ساخته شد. و بعد از کودتای ثور برنامه های رادیویی و مسایل طبع و نشر مطرح شد. در کل الفبای نورستانی نسبت به پشتو، پنج حرف بیشتر دارد که مختص به زبان نورستانی است.

زبان نورستانی در گذشته های دور از غنای فرهنگی خاصی برخوردار بوده است ولی به مرور زمان و در اثر تأثیرگذاری های زبان های فارسی و پشتو که در همسایگی آن قرار داشته، آهسته آهسته از غنای فرهنگی و زبانی آن کاسته شده است.

شاید فعالیت های که تازه در افغانستان در زمینه به نوشتار در آوردن زبان نورستانی آغاز شده، بتواند بخشی از این غنا را حفظ و به نسل های آینده منتقل شود.

تاریخچه زبان نورستانی

سرزمین زیبا ولی پرماجرا و دارای فرازو

که از همان کیداره گرفته شده است که در بالا تذکر رفته است.

پوهاند استاد عبدالحی حبیبی مورخ شناخته شده کشور در صفحه چهارم جلد اول تاریخ این گفته را که در اوایل عصر اسلامی ترتیب داده در آنجا کلمه (کتور) نمایانگر اقتدار بسط و توسعه آنان را از گلگیت تا چترال الی منطقه شمال شرق کشور عزیز ما افغانستان منعکس می سازد.

کتورها همان قبیله معتبر و مقتدر بوده اند که در سال ۱۲۹۸ میلادی لشکر تیمور را در جنوب غرب نورستان به شکست قطعی مواجه ساخته بودند که آنان از راه خاواک به نورستان عبور کرده بودند. (ودو) و (یول) بر این عقیده بودند قبایلی را که مارکو پولو در جوار کشم در وادی های کوچک دیده بود مسلماً آنان کتور (نورستانی ها) بوده اند که در آن زمان در وادی های شمال هندوکش بسط و نفوذ کرده بودند و امروز آنان را در شمال شرق کشور در میان کوه های بلند و مرتفع هندوکش شرقی و وادی های پیچاپیچ و سرسبز آن سراغ می داریم. سلسله های دودمان کوشانی و احفاد آنان تحت اداره سلاله کیداری وارد صحنه حوادث تاریخ می گردد. (سپین) و (ویسو الکساندر گونینگهم) بر این عقیده است که کیداره ها یا احفاد کوشانی های سلسله خاندان کنشکای بزرگ

نشان بسازد. سلطه و اقتدار نورستانی ها یک مدت زمانی تا واکان بدخشان بود که علماء و سیاحان جهان قلعه و حصارهای نواحی مختلف واکان را از جمله آثار ایشان می دانند. درضمن عقیده بر آن می باشد که این مملکت در حدود قرن یازدهم میلادی موقع حملات پاپی نیروهای اسلامی، بلورستان را الزاماً به کافرستان مسمی کرده اند. نورستانی ها در اوایل عصر مسیحی قسمتی از سلطنت کوشانی ها را تشکیل می دادند که به این اساس کوشانی ها در قرن اول، دوم و سوم میلادی در بگرام بسط و استقرار یافتند. در زمان کنشکای کبیر این منطقه پایتخت تابستانی امپراتوری محسوب می شد و در اوایل عصر میلادی تمام نواحی کوهستان و کاپیسا را احتوا می کرد. بعضی از مؤرخین بزرگترین قبیله نورستانی ها را به سلطنت کوشانی ها ارتباط می دهند؛ به طور مثال: کاتور، کتر، کتور، (کته) قبیله یی است که امروز اکثریت قاطع باشندگان سرزمین نورستان را تشکیل می دهند. کلمه کته اصلاً از کتر یا کیداره که لقب حکمرانان کوشانی های متأخر می باشد گرفته شده است؛ چنانچه امیر تیمورگران نام کتور را بالای نورستان و قبیله حاکم آن اطلاق کرده که مجاور به چترال بودند این شبهه همین کلمه کاتور

افغانستان امروزی بډه است؛ هم چنان بگرام "بعگام" موقعیت یک شهر بزرگ بډه که مورخین چیني آنرا "کی پس" یا کی پین، و جغرافیا نگاران یونانی و روم "کیسا" می خوانند. این شهر در سال ۱۵۰ قبل از میلاد الی ۴۵۴ میلادی تقریباً ۶۲۵ سال پایتخت امپراطوری افغانستان بډه، کلمه بگرام را بعضی از علماء گرام می خوانند که گرام در سانسیکریت شهر را گویند و پیشوند (ب) بزرگ باشد گفته اند و شاید تعریفی باشد که آن را افضلیت بدهد. بگرام شهر مهم مرکز و پایتخت محسوب می گردید و نظریات بعضی از علماء در ارتباط به کلمه بگرام درج ادوار تاریخ شده بعضی ها این شهر را شهر خوانین، شهر نجیبا و قریه را هب ها تعبیر کرده اند.

اما به نظر ما بگرام کلمه آریایی بډه که از (بعگام) ماخوذ شده به مرور زمان به بگرام تبدیل شده است، گعام به زبان نورستانی قریه (بعگام) به حیث قریه بزرگ افاده می شود. زبان نورستانی یکی از شاخه های پر قوت زبان های آریایی می باشد. در اینجا صرف حرف (ب) است که به حیث پیشوند درآمده آنرا افضلیت می بخشد؛ زیرا کلمه گعام و بعگام هم اکنون در بین نورستانی ها به عین مفهوم مورد استعمال می باشد. به خاطر تقویت موضوع به مثال های زنده

تا اوایل قرن پنج میلادی در سرزمین های مختلف پراکنده بډه و از گندهارا تا وادی های کابل سکونت داشتند ولی زمانیکه این ها مقارن نیمه دوم سده پنجم از باختر به سوی جنوب هندوکش حرکت می کنند در آن زمان یفتلی ها محل زیست شان را تسخیر می نمایند؛ اما مدت کوچ و مهاجرت ایشان در سده مذکور از روی کدام علل و اسباب تاریخی معلوم نیست؛ ولی به نظر "نینگهم" این ها به اثر جبر و اکراه و فشار پیایی حکام جدید الورد "ساسانی" مخصوصاً فیروز اول ساسانی از سرزمین باختر بطرف کابل و وادی های گندهارا به حرکت آمدند و در آنجا مسکن گزین شدند. و عده دیگری از دانشمندان به این نظر اند که امرای محلی کیداره یا کنشکا به اثر کشمکش با ساسانیان محل زیست یا مراکز خود را به گندهارای شرقی در شهر پشاور انتقال داده منتظر فرصتی بودند که تخت از دست رفته را به دست آورند. همین علت هم بود که روئسای کوشانی و شخصیت های سرشناس آنان اکثراً در مناطق بلند و نقطه کلیدی پناه بردند تا از آنجا بهتر و خوبتر بتوانند از خود دفاع کنند و پلان های تهاجمی موثر را بالای دشمن عملی سازند. محل بود و باش نورستانی ها به طور عموم در طول تاریخ در شمال شرق

اغلباً حکمران قسمت سفلی را می رساند به (اورمر) تبدیل شده و جالب تر اینکه بعضی از نویسندگان نام تحریف شده را به زبان دری ترجمه کرده به مفهوم (چراغ کش) استعمال می کنند. خواننده گان گرامی واقعاً اشتباه بزرگان تباهی عالم می شود. اگر محققین و پژوهشگران قلم خویش را مسئولانه حرکت بدهند و حکام محلی در قسمت وطن دلسوزانه بر خورد کنند دچار چنین اشتباهات نخواهند شد.

اجداد نورستانی های امروز که به قول استاد احمد علی کهزاد در آریانا زمین به نام (الینا) شهرت داشتند. نام و هویت قبیله شان در حادثه تاریخی و مهم قبیله ی آریایی ها که در آثار (ویدی) به نام جنگ (ده ملک یا هم ده پادشاه) ذکر شده به شهرت رسیده است. در هنگام کوچ نامدار و بزرگ آریایی ها از بلخ به سوی شرق و غرب قبیله (الینا) با قبایل (پکت ها، بهالانا، بهاراته و ویشانند ها) همه از هندوکش عبور کرده اند. قبایل ویشانند و بهاراته خود را به دریای "سندھو" رسانید، اما قبیله پکت ها و بهالانا با قبیله الینا درین کوچ با هم، هم سفر بودند. آن ها در اطراف کوه اسپتاری سپین غر، مسکون شده اند و قبیله الینایی (پکت ها و بهالانا) در دامنه های کوه "ایوباری سینا" هندوکش سکونت اختیار کردند؛ همچنان

ذیل توجه می کنم؛ هم چو کلمات چون بگرام در محیط جغرافیای نورستان به واسطه محققین و پژوهشگران و حتی توسط حکام محلی که به زبان نورستانی بلدیت نداشتند نام های بسیاری از محلات نورستان تحریف شده نام اصلی آن از زبان ها به دور مانده است. این روند عمل عمدی شاید نباشد صرف بخاطر سهولت در تلفظ برای نویسندگان غیر نورستانی چنین تحریفی در نام های محلات رونما شده باشد اکنون به همان نام اشتباه شهرت پیدا کرده اند. نام ولسوالی برگ مټال و کامدیش را زیاد شنیده باشید. این ولسوالی ها در قسمت شرق نورستان موقعیت دارند تقریباً دوصد و پنجاه کیلو متر مرز دارند. مرز شمال با کشور چین، در جنوب با ولسوالی نارې (نعی) مربوط کنر و غازی آباد ولایت نورستان در شرق با چترال و غرباً با ولایت بدخشان مرتبط می باشد، در حالی که نام ولسوالی اولی (بعگام اټال) و (دومی آن کام بعگام) می باشد که اکنون اولی برگمټال و دومی آن کامدیش شهرت یافته اند.

درین جا نا توانی نویسنده در تلفظ نام تاریخی را از مسیر اصلی بیرون کشیده حرفی که هم جوار مخارج (ر)(عی) می باشد زیر تأثیر حرف (ر) آمده است هم چنان (پورمیر) نام یک محل است.

قدیمی از نژاد آریین بوده و زبان نورستانی زمانی مورد مطالعه بود که شاخه هندی از اصل آریین جدا؛ ولی شاخه ایرانی از آن مجزا نشده بود.

شواهد و قرائین حکایت می کند که نورستان قبل از سال ۱۸۹۶ م سرزمین آزاد، خود مختار و دارای نظام خود گردان، فرهنگ به خصوص آریایی پیرو آداب و آیین خاص بوده است؛ بنابر همین ویژه گی ها هم به طور دایم از جانب همسایه گان مورد حمله و تجاوز قرار می گرفت، همین امر باعث شده که نورستانی ها از سرزمین اولی اجداد خویش به مرور زمان به دره های تنگ پرخم و پیچ هندوکش برای دفاع از دین و آیین خویش متواری شدند. تهاجم و حملات پیاپی به اصطلاح جهان گشایان وقت مانند سکندر مقدونی، تیمور لنگ در آن سرزمین حمله ور شدند و به شکست مواجه شده نتوانستند که این دیار آریای کهن را تسخیر و تصرف نمایند بالاخره امیر عبدالرحمن خان چندین مرتبه عزم تسخیر آن سرزمین را کرد لشکر بسیاری را صف آریایی نمود، در فرجام دید که پلان زور و فشار در برابر آن مردم کاری نمی افتد در مشوره با اراکین دولت خویش مصمم بر آن شد تا از عزم و اراده خود بگذرد و پلان های نظامی خود را باز نگری کند همان بود که

سرزمین نورستان در زمان حکومت یونان و باختربه نام "پاراپامیز" جز سلطنت یونان باختربه بوده است که در زمان ایو کرسیتید یونان و باختربه در سرزمین نورستان سکه ضرب زده می شد. پروفیسور دوپری در این مورد نوشته است که سکندر کبیر زمانی که شجاعت و مردانگی باشنده گان نورستان را دید متعجب شده از آن ها در تسخیر هند کمک و یاری خواسته است یول محقق و نویسنده خوب انگلیسی نورستان را جز مملکتی می داند که در قدیم بین کشمیر و کابل واقع بوده و آسیایی های قرون وسطی آن را بیلوری می نامیدند همان گونه که کوه های این سرزمین سربه فلک کشیده است. همانگونه که دره های پرخم و پیچ آن دشمن شکن است، همان گونه که هر متجاوز از آن دیار سر به سلامت نبرده همه داشته های، مادی و معنوی آن پرافتخار شمرده می شود. میراث فرهنگی که نسبت به همه پدیده ها زود آسیب پذیر است و احیا و باز سازی آن نیز راه های دشوار گذار دارد. علماء و دانشمندانی که در مورد نورستان پژوهش داشتند عقیده بر آن اند که داشته های معنوی هنوز دست نخورده باقیست. به قول (گوهن) و (گریزن) که السنه نورستان را تتبع کرده اند معتقد بودند که نورستانی ها یکی از شاخه های پر بار و

زنده‌گی اجتماعی هر دو شعبه آریایی به اثر شرایط محیط جغرافیایی آنان، تغییرات زیاد به وجود آمد و در مورد دین و آیین مذهب بین دو قوم هم نژاد آریایی دو گینس جداگانه یکی هندویی و دیگری زردشتی پدید آمد که هنوز آثار مشابه و ریشه‌های مشترک آن هر دو در زبان، آیین و روش‌های دیگر زنده‌گی اجتماعی آن‌ها نمایان و پدیدار می‌باشد. صفحه ۹۱ تاریخ جامع ادیان، ترجمه علی اصغر حکمت).

زمانی که قبیله آریایی در جنوب هندوکش فرود آمدند از جمله آن‌ها قبیله معروف الینای (نورستانی‌های امروز) در لابلای دره‌ها، وادی‌ها و حصه بالایی حوزه سند جا بجا شدند.

این‌ها تمامی ممیزات اجتماعی و فرهنگی قدیم اجداد خود را طی صد‌ها سال زنده‌گی پرفراز و نشیب مهاجرت، به طور امانت محفوظ داشته گنجینه تاریخی، اجتماعی و فرهنگی باستانی خود را تا سال‌های دهه اخیر قرن نهم به نسل‌های بعدی به ودیعه ماندند چنانچه نمونه‌ها و ریشه‌های اصلی و ممیزات اجتماعی و فرهنگی قدیمی اجدادشان را در پایه‌های اصلی تاریخی معتقدات مذهبی، رسوم، تشکل خانواده، نهادهای تاریخی زبان، کلتور و فرهنگ جامعه نورستان را پیش از سال ۱۸۹۶م. به

راه صلح و مسالمت را در پیش گرفت تا مردم آنجا از دین و آیین آبایی خویش بگذرند و به دین مقدس اسلام مشرف شوند. هیچ جای شک و تردید وجود ندارد که جامعه نورستان قدیم یعنی نورستانی‌های پیش از سال ۱۸۹۶م به حیث یکی از جوامع کهن کشور اکثر خصوصیات و مشخصات تاریخی، اجتماعی و فرهنگی جامعه قبل‌التاریخ را تا سال‌های اخیر قرن نهم به صورت واضح و خیلی روشن با خود نگهداشته است. بر مبنای مدارک و اسناد معتبر تاریخی، نورستانی‌ها از جمله قبایل قدیم و اصیل آریایی‌اند و از زمان باستان از مهد و مسکن اولیه خود همراه با دیگر قبایل و عشایر هم نژاد آریایی به اثر ضیق شرایط طبیعی، اقتصادی و اجتماعی مهاجرت اختیار نمودند آن‌ها ابتدا به سمت جنوب پیش رفته به نواحی شمال شرق حوزه باختر مسکن‌گزین شدند و بعد از آن رود جیحون (آمو) گذشتند در بلخ و اطراف آن سکونت اختیار کردند و با گذشت چندین قرن شعبه از ایشان از کوه هندوکش عبور نموده به سوی جنوب آن سرازیر گردیدند و هم شعبه دیگری به سوی جنوب غرب لغزیده به طرف سرزمین امروزه ایران متفرق شدند به شهادت عوام و مرور زمان در زبان و رسوم، آداب و آیین و دیگر عادات

انفرادی و یا دسته جمعی قرار گرفته است؛ زیرا ادراک آن ها به ذهن ایشان همان را القا می کند و وقتی که فرد یا جامعه یی متفقاً حقیقتی یا عاطفه یی را درک کردند همگی آن را بدون شک و چون و چرا قبول می نمایند، این بدویان به این عقاید و آداب خود گونه فرهنگ و ثقافت خاصی برای خود ایجاد کرده اند که متناسب به اوضاع اقتصادی ایشان و محرکات نفسانی آنان و در خور واکنش های روانی آن ها است. روی هم رفته همه این عوامل برای ایشان عقیده مخصوصی ایجاد کرده است و برعلاوه همین عقاید و اعمال دینی گروه ها و جماعات، آن ها را به هم دیگر متحد و پیوسته ساخته است قسمی که برای هر فرد انسان نیمه متمدن یا وحشی یک نوع وظیفه اجتماعی وضع و مقرر داشته است. "جان ناس در تاریخ جامع ادیان، از آغاز تا امروز ترجمه علی اصغر حکمت چاپ سوم صفحه ۱۰-۱۱."

احمد علی کهزاد مورخ شهیر کشور می نویسد نورستانی ها باشندده اصلی هندوکش بوده از جمله آریایی های کوه نشین این دیار محسوب می شوند. نورستانی ها در دوره های باستان معتقدات و آیین مخصوص داشتند که اصل مبدا و اساس آن را باید در معتقدات اولیه کتله هند و اروپایی و

خوبی مشاهده کرده می توانیم. چون نورستانی ها یکی از اقوام و ملل ابتدایی و کهن آریایی بوده منشأ و مظاهر اصلی مذهب قدیمی آن ها با مبادی دین و آیین قدیم و ابتدایی آریایی ها ارتباط و انطباق کلی دارد؛ بنابر گفته دانشمند بزرگ (جان ناس) که در تاریخ ادیان از صلاحیت و شهرت بین المللی بر خوردار است مفتاح حل معمای مبادی ادیان اقوام ابتدایی در قضیه ساده نهفته است که بشر بدون خود قادر به تجزیه احساسات خود نیستند بلکه به طور کل در آن متفرق هستند و نمی توانند آن ها را تحلیل کنند و گاهی در تحت تأثیر حقایق تابعه دنیای خارج و گاهی در حال متابعت با در نظر داشت عادات قوم و قبیله خود آن ها را قبول می نمایند.

علمای روانشناسی این حالت را به زود باوری و ساده لوحی بدون تعبیر می دانند به عباره دیگر در زندگانی عقلانی آدمیان ابتدایی هرگز پیچیده گی و اشکالی موجود نیست و هم چنان در عالم تجربیات حس ایشان تردید و دودلی پدیدار نمی باشد آنچه را می بینند و می شنوند حقیقت می دانند. نامبرده ادامه داده می افزاید که حقیقت بینی ریالستی ابتدائی در قبول احساسات به هر شکلی که باشد به صورت های عجیب و غریب روی انواع تجربیات و خیالات

است. در مجتمع طوایف و قبایل ابتدایی و قدیم نورستان یک نوع عقیده و احترام مذهبی به جای یا شخصی و یا شی معین و مخصوص با اعمال و کردار شخص داشتند و به آن احترام آمیخته با احتیاط محسوسی تاحد تقدس عقیده مند بودند و به آن ها به یک قوه فوق طبیعی قایل می شدند که قدرت مرگ و زنده گی را دارا میگردیدند؛ هم چنان به زعم خود شان اشیا را منشأ خیر و برکت و یا هم مصدر شروبدی می پنداشتند آن ها به این عقیده بودند که اشیا دارای قوه خیر رسانی خوبی بوده و هیچ کس نمی تواند به آن دست بزند و صدمه به او برساند؛ مگر اشخاصی که دارای صفات خاص باشند؛ مانند رئیس، شیخ قبیله، یا کاهن (پنبه) یا اوتا و قهرمان (مرد روحانی)؛ از اینرو آن ها همیشه نسبت به آن شی مقدس یک حس احترام مرموز آمیخته با ترس واهمه، هراس و خلوص نیت و عقیده در عالم ساده گی داشتند. مردم قدیم نورستان قبل از سال ۱۸۹۶م به یک نیروی روحانی غیبی که آن را به احتمال قوی می گفتند همان (مان) که دیگر اقوام بدوی و ابتدایی جهان قدیم به آن معتقد بودند اعتقاد داشتند، آن ها معتقد بودند که یک قدرت غیبی خموش و نا معلوم در هر شی موجود است که به خودی خود داخل

هند آریایی، تجسس نمود. از احتمال بیرون نیست که نورستانی ها در مراتب اولی حیات خود مانند آریایی های عصر (ویدی) مجموعه ارباب الانواع داشتند که بیشتر از عناصر طبیعی ترکیب شده بود، احمد علی کهزاد (افغانستان در پرتو تاریخ) صفحه ۲۷۴ با در نظر داشت این گفته ها که بر واقعیت تاریخی استوار اند لازم است پایه های اصلی معتقدات مذهبی نورستان پیش از سال ۱۸۹۶م را قبل از جدایی آریایی های هندی و ایرانی از کتله های اولیه هم نژاد آریایی شان یعنی هند و اروپایی مورد تحلیل و بررسی قرار داده شود؛ بناءً اگر خصوصیات، مشخصات ساختار قدیمی و سیر تاریخی معتقدات مذهبی نورستان قبل از سال ۱۸۹۶م دقیقاً ارزیابی شود دیده خواهد شد که مذهب قدیم مردم نورستان با مذاهب بدوی و قدیمی مردم دیگر حصص جهان صفات و جهات کلی و مشترک داشته، از مرحله پرستش ارواح (انیمیزم) اعتقاد به قوا و مظاهر طبیعی به تعداد الهه منجر گشته و در اخیر به تدریج به توحید و یکتا پرستی نزدیک شده است، این سیر تاریخی معتقدات مذهبی در نورستان پیش از سال ۱۸۹۶م مدت هزاران سال را در بر گرفت و تا زمان معاصر؛ یعنی سال های اخیر دهه قرن نهم ادامه یافته

غضب آن ها با عذر و زاری جلو گیری کرد و نیز آن ها را خوشنود نمود؛ چون آن ها را مرکز نیروی غیبی

می دانستند. با اعمال و کردار، حرکات، تقدیم هدایا و ستایش و نیایش از خود راضی می ساختند، احترام و عقیده به بعضی از اعجوبه های به اصطلاح کرامات و خواص گیاهان که در افسانه ها و اساطیر مردم نورستان به بهترین وجه آن انعکاس یافته؛ مانند گیاهی بنام (سوم) که در ارتفاعات بلند کوهستان های نورستان می روید و تا هم اکنون همین نام شهرت خود را حفظ نموده است. مردم قدیم نورستان یعنی الینایی های باستان مانند اجداد آریایی خود این گیاه را با شیر و عسل یک جا نموده مشروب سکر آور می ساختند و عقیده داشتند درین گیاه نیروی توانایی سحر طبیعی وجود دارد.

پهلوانان، قهرمانان حماسه آفرینان از ین نوشابه استفاده می کردند و نیروی رزم آوری، شهرت و برازنده گی شان را تا سطح فوق قدرت بشری بلند می برد. پیرامون این گیاه و مشروب آن در بخش های کتاب آریایی ها در (ویدا) و (آویستا) به نام (هوما) (سوما) توضیحات زیادی صورت گرفته است تهیه و استعمال مشروب (سوما) در طی قرون بنابر محدودیت و کمبودی پیدایش گیاه (سوم)

فعالیت است و مافوق قوه حیاتی موجود در اشیا می باشد و به وسیله اشخاص معین و یا در وجود اشیا ساکن و متحرک ظاهر می شود و دارای چنین خاصیتی است که اشیا جامد به افراد زنده و یا برعکس از شخصی به شخصی دیگری منتقل گردد. آن ها در باره (مان) معتقد به خواص و اثر شگفت انگیز، سحر و جادویی عجیبی قایل بودند و در جای مخصوص که به نام (مانتا) یاد می شد با مراسم خاص نذر و نیازی می کردند و برای افزایش قوت باروری و حاصل خیزی به التجا شده از او استمداد و استعانت می جستند. در نزد همه اعم بروی که در عصر حاضر مردم نورستان قبل از سال ۱۸۹۶م هنوز از آن جمله مردم شمرده می شدند یک نوع عقیده به مفهوم انیمیزم متداول بوده است، آن ها معتقد بودند که تمام موجودات اعم از متحرک و یا ساکن، مرده یا زنده دارای روح و روانی بوده و در نهاد آن ها مخفی و مستور می باشد؛ بالخصوص افراد انسانی هریک دارای روحی هستند که در هنگام خواب و رویا از بدن او موقتاً رها می شود و بالاخره در هنگام مرگ بدن را به طور قطع رها می کند. آن ها عقیده داشتند که ارواح دارای شکل و صورت، احساسات، عواطف، اداره و صاحب قصد می باشد و می توان آن ها را اداره و رهنمایی کرد و از خشم و

فرهنگ نورستان جایگاه خود را دارد و مردم طرق استعمال و تأثیرات آن را حکایت می کنند و گیاه نادر و خیلی کم پیدا است. در باره استعمال آن نظریات گوناگون وجود دارد. این گیاه همان طوری که ذکر شد در ارتفاع بلند، دست نارس و صعب العبور می روید و به ساده گی ظاهر نمی شود و هرکس او را دیده هم نمی تواند اگر کس قادر به در یافت آن گیاه شود و گیاه به آن شخص خود را ظاهر کند طوری گرفته می شود که در وقت بریدن آن آفتاب به آن نرسد و در سایه حتی در تاریکی خشک شود، زمانی که به طور کامل خشک گردید در جایی که در رود خانه با هم یک جا می شوند طوری کوبیده شود که روشنی آفتاب به آن نرسد، به آن چیزی که مخلوط می شود باید چیز های خوردنی یا نوشیدنی شیرین باشد، زمانی که به کسی داده می شود با نوک سوزن پشت ناخن انگشت شصت کاویده شده به همان پیمانه به شخص داده می شود اگر از اندازه زیاد شود احتمال دیوانه شدن شخص موجود است اگر شخص مطلوب قبل از خوردن از موضوع آگاه می شود از تأثیرات آن کاسته و حتی بی تأثیر می گردد شخصی که این عمل را اجرا می کند غیر از خودش کسی دیگری از موضوع واقف نمی باشد. ادامه دارد...

و گاهی هم غسل در نورستان آن وقت به تدریج از رواج افتید و در عوض استعمال و استفاده مشروبی که از شیر انگور ساخته می شد در بین مردم رواج یافت، به همین ترتیب مردم نورستان به یک نوع گیاه دیگری که به اصطلاح می توان آن را به مهر گیاه تعبیر نمود عقیده داشتند، آن ها تصور می کردند این گیاه در کوه های بلند دور از گشت و گذار و دست نارسیدنی می روید و دارای خاصیت شگفت آوری است که به خوشی عشق و مهر ورزی آنان می افزاید و نیروی فوق بشری در آن نهفته است. به نظر آنان الهه عشق این گیاه را از آسمان فرود می آورد و هیچ کس بدون اراده و خواست او دسترسی به این گیاه ندارد، این گیاه از جمله گیاهان افسانوی و اساطیری مردم نورستان بوده افسانه های زیادی در مورد این گیاه با اوصاف قدیم آن تا حال در بین مردم وجود دارد. در باره این گیاه افسانوی در میتودلوژی قدیم اقوام بدوی جهان با تفاوت های خیلی کم یاد آوری شده است. این نوع گیاه در متون آریایی چون (ویدا) و (اویستا) نیز اشاره شده و نورستانی های قدیم این گیاه را به نام (بدی کوالی یوس) یاد می کردند جنرال محمد صفر وکیل غرزی (نورستان) صفحه ۱۷ این موضوع را ذکر کرده است. باید یاد آور شوم که این گیاه هنوز هم در

بررسی منابع آب و چالش‌های مدیریت آن در قرن بیست و یکم، راه‌کارها و راه‌بردهای پایدار

مؤلف: صفیه احمدی

چکیده

منابع آب یکی از ضروری‌ترین عوامل برای زندگی بشر و دیگر موجودات زنده در طبیعت به شمار می‌روند. آب به طور کلی به دو دسته آب‌های شیرین و آب‌های شور تقسیم می‌شود. تنها ۲.۵ درصد از کل آب‌های کره زمین آب شیرین است که بیشتر آن در یخچال‌های قطبی و سفره‌های آب زیرزمینی ذخیره شده است. با این حال، تنها ۰.۳ درصد از این آب‌ها در دسترس بشر قرار دارد. چالش‌های اساسی در مدیریت منابع آب شامل رشد سریع جمعیت، تغییرات اقلیمی، آلودگی منابع آبی و مدیریت ناکارآمد استفاده از آن است که باعث فشار بیشتر بر منابع محدود آب می‌شود. برای مقابله با این مشکلات، راهکارهای مختلفی همچون بهره‌برداری بهینه از منابع آب، استفاده از منابع آب غیرمتعارف، آگاه‌سازی عمومی و اصلاحات در مدیریت منابع آب پیشنهاد شده است. این راه‌کارها می‌توانند به بهبود وضعیت منابع آبی و کاهش فشار بر آن‌ها کمک کنند و راه‌های حل‌های پایدار برای تأمین آب در آینده فراهم سازند.

کلید واژه‌ها: منابع آب، چالش‌های مدیریت آب، راه‌کارها و راه‌بردهای پایدار

مقدمه

آب، به عنوان یکی از منابع حیاتی برای ادامه حیات، نقشی غیرقابل انکار در رشد اقتصادی، زراعت، صنعت، صحت و رفاه اجتماعی دارد. با این حال، در دهه‌های اخیر، این منبع حیاتی تحت فشار فزاینده‌ای قرار گرفته است. رشد جمعیت جهانی، تغییرات اقلیمی، آلودگی منابع آب، و بهره‌برداری ناپایدار

آب شور در دریاها و اقیانوس‌ها وجود دارد. این آب‌ها به دلیل شور بودن، برای نوشیدن یا زراعت غیرقابل استفاده هستند، مگر اینکه فرآیندهایی مانند نمک‌زدایی برای تبدیل آن‌ها به آب شیرین انجام شود.

توزیع جغرافیایی منابع آب نیز ناعادلانه است؛ برخی مناطق جهان با منابع آب غنی برخورد دارند، در حالی که بسیاری از کشورهای توسعه‌نیافته و در حال توسعه با بحران شدید کمبود آب مواجه‌اند. به عنوان مثال، کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا یکی از خشک‌ترین مناطق جهان هستند و اکثر آن‌ها از لحاظ دسترسی به منابع آب محدودیت‌های جدی دارند.

۲. چالش‌های اصلی در مدیریت منابع آب

در دنیای امروز، مدیریت منابع آب با چالش‌های متعددی روبه‌رو است. این چالش‌ها نه تنها از نظر کمی، بلکه از نظر کیفی نیز پیچیدگی‌های زیادی دارند.

الف. رشد سریع جمعیت و افزایش تقاضا برای آب

جمعیت جهان در حال افزایش است و پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهند که تا سال

و بی رویه از آن‌ها باعث شده است که بحران کمبود آب به یکی از چالش‌های بزرگ قرن بیست و یکم در جهان تبدیل شود. در این مقاله، منابع آب در سطح جهانی، چالش‌های موجود در مدیریت آن‌ها، و راه کارهای پایدار برای استفاده و حفظ این منابع ارزشمند، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

منابع آب: انواع و وضعیت جهانی

دو نوع منبع آب موجود است که یکی آن منبع آب‌های سطحی و دیگر آن منبع آب‌های زیر زمینی می‌باشد. آب‌های اتموسفیر نیز به مقدار کم در طبیعت موجود است (عزیز، ۱۳۹۳).

آب در طبیعت به دو دسته عمده تقسیم می‌شود:

- آب شیرین: تنها ۲.۵ درصد از کل آب‌های موجود در کره زمین آب شیرین است که بیشتر آن در یخچال‌های قطبی و سفره‌های آب زیرزمینی ذخیره شده است. در واقع، تنها حدود ۰.۳ درصد از آب‌های شیرین در دسترس است و این مقدار محدود منابع قابل استفاده بشر را تشکیل می‌دهد.

- آب شور: ۹۷.۵ درصد از کل آب‌های موجود در کره زمین به صورت

۲۰۵۰، جمعیت کره زمین به حدود ۹ میلیارد نفر خواهد رسید. این افزایش جمعیت، به طور مستقیم باعث افزایش تقاضا برای آب می‌شود. برای مثال، نیاز به آب برای نوشیدن، زراعت و صنعت به سرعت در حال رشد است، در حالی که منابع آب محدود و در بسیاری از مناطق در حال کاهش است. به علاوه، افزایش شهرنشینی نیز باعث فشار بیشتر بر منابع آبی می‌شود.

ب. تغییرات اقلیمی
تغییرات اقلیمی از طریق تغییر در الگوهای بارش، گرما و تبخیر تأثیرات شدیدی بر منابع آب دارند. بسیاری از مناطق خشک و نیمه‌خشک با کاهش شدید بارش‌ها و بروز خشک سالی‌های طولانی مدت روبه‌رو هستند. در مقابل، برخی دیگر از مناطق، به ویژه مناطق استوایی، با سیلاب‌های غیرمنتظره و ناگهانی مواجه می‌شوند که باعث آلودگی و کاهش کیفیت منابع آب می‌شود. این نوسانات باعث می‌شود که مدیریت منابع آب پیچیده‌تر و دشوارتر از گذشته شود.

ج. آلودگی منابع آب
آلودگی آب‌های یکی دیگر از چالش‌های اساسی در مدیریت منابع آبی است. فعالیت‌های صنعتی، کشاورزی و

خانگی می‌توانند آلودگی‌های مختلفی نظیر انتشار مواد کیمیاوی، فلزات سنگین، فاضلاب‌های شهری و سموم زراعت را وارد منابع آب کنند. این آلودگی‌ها نه تنها سلامت انسان‌ها و سایر موجودات زنده را تهدید می‌کنند، بلکه موجب کاهش کیفیت آب‌های شیرین در سطح جهانی می‌شوند.

د. مدیریت ناکارآمد و هدررفت منابع آبی.

• در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و حتی کشورهای پیشرفته، سیستم‌های مدیریتی و زیرساخت‌های آبی به‌طور کامل و بهینه طراحی نشده‌اند. هدررفت آب در سیستم‌های آبرسانی، استفاده غیرمسئولانه از منابع آب در زراعت و صنعت، و عدم توجه به نیاز نگهداری و تعمیر زیرساخت‌ها، منجر به اتلاف منابع آب می‌شود. هم‌چنین، در برخی مناطق، قوانین و سیاست‌های نامناسب در مدیریت منابع آب باعث می‌شود که توزیع آب به‌طور عادلانه انجام نشود (فرنام بسپار، آشنایی با مدیریت آب و موثرترین روش‌های آن، ۲۰۲۰).

۳. راه کارها و راهبردهای پایدار برای مدیریت منابع آب

فناوری‌های پیشرفته نمک‌زدایی آب دریا و تصفیه فاضلاب، توانسته‌اند بخشی از نیاز آبی خود را تأمین کنند. این روش‌ها می‌توانند در کشورهای با کمبود منابع آب، به ویژه در مناطق خشک و نیمه‌خشک، به عنوان یک راه‌حل پایدار مطرح شوند.

ج. تغییرات در شیوه‌های مصرف و آگاهی‌رسانی عمومی
آگاه‌سازی مردم یکی از مؤثرترین روش‌ها برای کاهش مصرف بی‌رویه آب است. از طریق کمپاین‌های آموزشی و ترویج فرهنگ صرفه‌جویی، می‌توان رفتارهای نادرست مصرف آب را کاهش داد. به عنوان مثال، آموزش نحوه صرفه‌جویی در مصرف آب در منزل، در صنایع و در زراعت می‌تواند تأثیرات چشم‌گیری بر کاهش تقاضای آب داشته باشد.

د. اصلاحات در مدیریت منابع آب
مدیریت منابع آب نیازمند اصلاحات جدی در زیرساخت‌ها، قوانین و سیاست‌ها است. برای این منظور، ایجاد نهادهای تخصصی برای نظارت بر استفاده از منابع آبی و تخصیص عادلانه آن‌ها به بخش‌های مختلف می‌تواند به بهبود مدیریت منابع کمک کند. هم‌چنین، به‌کارگیری فناوری‌های

برای مقابله با چالش‌های پیش روی منابع آب، نیاز است که اقدامات چندجانبه و کارآمدی در سطوح مختلف انجام شود. در این راستا، راه‌کارهای مختلفی وجود دارند که می‌توانند به بهره‌برداری بهینه و حفظ منابع آب کمک کنند.

الف. بهره‌برداری بهینه از منابع آب
یکی از مهم‌ترین استراتژی‌ها در مدیریت منابع آب، استفاده بهینه از آن‌ها است. این شامل استفاده از فناوری‌های نوین آبیاری، مانند آبیاری قطره‌ای و آبیاری تحت فشار در زراعت است که می‌تواند مصرف آب را به میزان قابل توجهی کاهش دهد. در همین راستا، به‌کارگیری تکنیک‌های بازیافت آب در بخش‌های مختلف، از جمله بازیافت آب‌های صنعتی، خانگی و زراعتی، می‌تواند نقش مهمی در کاهش فشار بر منابع آبی ایفا کند.

ب. توسعه منابع آب غیر متعارف
یکی از راهکارهای دیگر، استفاده از منابع آب غیر متعارف مانند آب‌های نمک‌زدایی شده از دریا، آب‌های بازیافتی و جمع‌آوری آب‌های باران است. کشورهایمانند اسرائیل و امارات متحده عربی با بهره‌گیری از

از منابع، به یک چالش جهانی تبدیل شده است. با این حال، با به کارگیری راه کارهای نوین در مدیریت منابع آب؛ هم چون بهره برداری بهینه، استفاده از فناوری های جدید، توسعه منابع غیر متعارف و افزایش آگاهی مردم، می توان به حفظ و بهره برداری پایدار از این منبع حیاتی دست یافت. تنها در این صورت است که می توان از بحران های کم آبی جلوگیری کرده و آینده ای پایدار برای نسل های بعدی تضمین کرد.

نوین در شبیه سازی و پیش بینی منابع آب و مدیریت مصرف، در سطح کشورها و مناطق مختلف بسیار ضروری است (مرکز تحقیقات منابع آب؛ راه کارهای نوین مدیریت منابع آبی، ۲۰۲۱).

نتیجه گیری

آب یکی از مهم ترین منابع طبیعی است که بشر باید به طور هوشمندانه و مسئولانه از آن استفاده کند. بحران آب در قرن بیست و یکم، ناشی از عواملی چون تغییرات اقلیمی، رشد جمعیت، آلودگی و بهره برداری ناپایدار

منابع

- سازمان ملل متحد، گزارش جهانی منابع آب (۲۰۲۳).
- مرکز تحقیقات منابع آب، راه کارهای نوین مدیریت منابع آبی (۲۰۲۱).
- فرنام بسپار، آشنایی با مدیریت آب و مؤثرترین روش های آن (۲۰۲۰).
- عزیز، عبدالمحمد. (۱۳۹۳). کیمیا آب. کابل: حسیب.

د اسلام له لیدلوري د ماشوم روزنه او د هغوی پر وړاندې د والدینو مسؤلیت

الحمد لله وحده، والصلاة والسلام على من لا نبي بعده:

او سالمه روزنه کې نه سترېکېدونکې هلې ځلې جاري وساتو.

د خپلو اولادونو سره باید د مینې، محبت او د شفقت او مهربانۍ څخه ډک چلند وشي.

ځکه هغوی هم انسانان او د الله پاک نازولي او معصوم بندګان دي. الله پاک په

قرآنکریم کې فرمایلي دي:

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ (الاسرا - ۷۰)

(او خامخا په تحقیق ډېر عزت ورکړی دی

موږ اولادې د آدم علیه السلام ته). چې دغه

آیت کریمه د انسانیت، په ځانګړي توګه د

مسلمان لپاره لوی زیری دی. نو انسان د

شفقت او مینې وړ دی چې همدغه مهرباني

او شفقت د ماشوم په مفکوره او ذهن کې

ځای نیسي او خپل اخلاق او اعمال هم

همداسې برابرې چې په پایله کې به په

ټولنه ښه اغېزه کوي او نوي تنګي ماشومان

راځي زیار او کوشنې وکړي، مور او پلار (والدین) خپلو لویو مسؤلیتونو ته وهڅوي

او دې ته یې پام را وړوي ترڅو د خپلو خوږو اولادونو چې د الله متعال له لوري دغه

ورکړل شوي عظیم نعمت، په سالمه روزنه کې له هېڅ ډول هڅو او زحمت څخه ځان

ونه سپموي. ځکه همدغه د نن ورځې

ماشومان مو د هېواد د راتلونکې جوړوونکي

دي او په دې برخه کې لږ غفلت د هېواد په

سوکالۍ او پرمختګ کې لوی غفلت ګڼل

کېږي. دا غوره ده چې ماشوم په کورنۍ

کې د والدینو په بشپړ خبروایي سره لوی

کړل شي ترڅو د خپل ماشوم شخصیت ته

په ممکنه غوره توګه وده ورکړل شي. نو که

غواړي هېواد مو ورځ تر بلې د هوساینې او

پر ځان بساینې پراو ته ورسېږي، اړینه او

لازمه ده چې د خپلو تنګیو ماشومانو په ښه

کې فرمایي: وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا تَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى (طه / ۱۳۲) (او امر کوه خپلو اهل بیت (یا اهل دین) ته په کولو د لمانځه، او ته هم کلک پرې ولاړ اوسه، نه غواړو موږ له تا څخه روزي (نه ستا او نه د اهل ستا، بلکه) موږ رزق روزي در کوو تاته، او عاقبت ښه خاتمه خاوندانو د پرېزگاری ته ده). دا هغه قرآني اصول دي چې موږ مسلمانانو ته د اولاد د ښوونې او روزنې درس راکوي. د غیرتي والدینو ښه داده چې د خپلو ماشومانو په روزنه او د کورنۍ د غړو تر منځ د مینې او محبت فضا را منځ ته کول او خوشاله ژوند کول دي، چې په کومه کورنۍ کې دغه ځانګړتیاوې وموندل شي د هغې کورنۍ ماشومان د عروج له سرحداتو تېرېږي او د خپلې زمانې ویاړلي شخصیتونه ورڅخه جوړېږي. نو راځئ د ماشومانو روزنې ته جدي پاملرنه وکړو تر څو مو نوم تر پېړیو پېړیو ژوندی پاتې شي! په همدې موخه مې دلته د قرآن عظیم الشان، ښوي احادیثو، د ماشوم روزنې ارواپوهانو، ډاکترانو او نورو صاحب نظرانو هغه جملې او لیکنې را اخیستي دي، چې زموږ د خوږو اولادونو په روزنه کې به ان شالله ډېرې ګټورې واقع شي، هیله ده په عملي کولو کې یې سره مرسته وکړئ ترڅو راتلونکي مو د

به مو په داسې حال کې ټولنې ته وړاندې کېږي چې د دوی سالمه روزنه به په هېواد کې د ښې او پرمخ تللې ټولنې ښکارندوی وي. خپل اولادونه د دین له ټولو اصولو سره آشنا کړئ ځکه د مسلمان همدا عقیده ده چې د دنیا ژوند موقتي، تېرېدونکی او د ډېر لږ وخت لپاره دی او له دې څخه وروسته ابدي ژوند پیل کېدونکی دی لکه الله پاک په قرآن کریم کې ایمان والاو ته فرمایي: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ (التحریم - ۶). (ای هغو کسانو چې ایمان مو راوړی دی! وساتئ تاسې ځانونه خپل او کور کهول خپل (په اطاعت د الله) له اور څخه چې د هغه اور لګونې خس سړي او تیرې دي). نو یوه مسئولیت لرونکې کورنۍ باید خپلو اولادونو ته ضرور د دین علم او اصول ور زده کړي، له هغوی سره یې ښه آشنا کړي ځکه چې دا صدقه جاريه ده یعنې له مرګ څخه وروسته به یې هم ثواب ورته رسیږي. او همدارنګه د ستونزو او کړاوونو په وخت کې له صبر او زغم څخه ګټه اخیستل ورته وښيي، د اولادونو ترمنځ تل د همدې اصولو تمرین وکړي او هغوی د ښې زده کړې د ډاډ په موخه پرې و آزمایي. لکه الله متعال د قرآن کریم په بل ځای

چلند کېږي، دغه کړنې بیا د اولادونو تر منځ کینه او حسد پیدا کوي او د کورنۍ د نظام د پاشلو سبب ګرځي لکه د قرآن عظیم الشان له پند او عبرت څخه ډکه او مشهوره قصه، د حضرت یعقوب علیه السلام دېر محبت او مینه له حضرت یوسف علیه السلام سره د دې سبب شوه چې وروڼو یې یوسف (علیه السلام) کوهي ته وغورځولو. زموږ د خوږ پیغمبر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ویناوې او کړنې موږ ته د دې درس راکوي چې د اولادونو په سالمه روزنه او ورسره مینه کولو کې پوره ونډه واخلو. د اسلام ستر پیغمبر په بېلابېلو ځایونو کې د کوچنیانو سره د مینې او شفقت احادیث شتون لري چې د دوی شخصیتونه یې ستایل او له دوی سره به یې لوبې کولې.

خو په ځینو ځایونو کې به چې د ماشومانو د خبرو اترو او لوبو ځای نه وو، بیا به پیغمبر اکرم صلی الله علیه وسلم ماشومان له خبرو او شوخی څخه منع کول.

څه وړاندیزونه او سپارښتې چې د ډېرو معتبرو سرچینو څخه په کې ګټه اخیستل شوې، دلته په لاندې ډول ذکر کېږي ترڅو قدرمن لوستونکي ورڅخه ښه ګټه پور ته کړي:

ځوان نسل له بشپړ وړتیاوو څخه برخمن او د سوکالۍ اغېزې یې ټول هېوادوال حس کړای شي.

همدارنګه اړینه او ضروري ده چې د خپلو اولادونو نظریاتو او غوښتنو ته درناوی او احترام وشي او په کارونو کې ورسره مشوره وشي. لکه قرآن عظیم الشان چې د حضرت ابراهیم خلیل الله او د هغه زوی حضرت اسماعیل علیه السلام قصه بیان کړې ده چې ابراهیم خلیل الله له خپل زوی اسماعیل علیه السلام سره مشوره کوي او ورته وایي: ای کرانه بچیه! زه په خوب کې وینم چې تا ذبحه کوم، وګوره ستا نظر څه دی؟ اسماعیل علیه السلام ورته وایي، ای پلارجانه! د الله پاک د امر په منلو کې تلوار کوه، ګوره چې وروستی والی په کې ونه شي ما به ان شالله له صابرينو څخه ومومي. له دغه قرآني بیان څخه د اولادونو سره د مشورې ارزښت او اهمیت ډېر ښه مالومېږي.

د خپلو اولادونو او ماشومانو ترمنځ باید داسې یو د عدالت او محبت څخه ډک چلند وشي، چې هر یو ماشوم په هغه کې خپل ځان وويني، دا احساس ونه کړي چې د پلار یا مور چلند د اولادونو ترمنځ له یوه سره لږ یا ډېر دی. ځکه داسې چلند چې د یوه ځانګړي اولاد سره تر نورو غوره او ښه

۱. د امورو کنټرول په خپل واک کې واخلي

د ژوند د ټولو امورو واک او اختیار باید د والدینو په لاس کې وي خو ماشومانو ته باید د کړنو چانس ورکړل شي تر څو هغوی د فعالیتونو او ورسپارل شوو مسئولیتونو سره په کراره کراره آشنا شي.

والدین باید د اولادونو د هر عمل ترسره کولو ننداره وکړي. نو بیا به تاسو وکولای شئ چې خپل ماشوم ته د سرحدونو په ټاکلو سره خپله مینه وښایست چېرې چې هغه کولی شي په خوندي ډول خپلې کټې وپلټي.

۲. د خپل ماشوم د الوتنې وزر مه ماتوئ

وړوکی ماشوم کله چې د حرکت چم زده کوي، تل زیار او کوښښ کوي ترڅو مستقل بشر شي، نو کله چې هغه د رشد هغه پړاو ته ورسېږي، چې وکولای شي د خپلو لوبو اسباب خپل ځای ته ورسوي، یوه پیاله او قاب را واخیستلای شي او ځینې خپل لباسونه خپله واغوستلای شي، پرېږدئ چې دغه کار خپله ترسره کړي چې په همدې ډول د هغه مسئولیتونه پیل کېږي، خو باید په کلکه یې څارنه وشي.

۳. هڅه مه کوئ چې هرڅه ژر سم شي

خپل ماشوم ته په ځانګړي ډول د حل لارې د پیدا کولو فرصت ورکړئ. وګورئ چې

عمل ترکومه په ښه ډول ترسره کولای شي. هرکله چې د خپل ماشوم د ناکامۍ وړوکې تېروتنه پیدا کوي، مخکې له دې چې هغه اصلاح او سمه کړي، لومړی باید د هغه پام خپلې تېروتنې ته را واړوي، خو کله چې په ځان متکي شي (ښه زده کړه یې ترلاسه کړه)، بیا د هغې تېروتنې په سمون کې ورسره مرسته وکړئ. نو که غواړئ ماشوم موښه وروزل شي، هغه باید ونه رټل شي او تل باید والدین له ډېر زغم، صبر او حوصلې څخه کار واخلي چې په راتلونکي کې داسې انسان ترې جوړ شي چې هره کړنه او عمل یې د والدینو د سترګو یخوونکی وي (لږ حوصله او ډېره کټه).

۴. د ماشومانو تعلیم، تحصیل او سالمه روزنه د والدینو لوی مسئولیت دی

ماشومان چې هغوی د ژوند په داسې پړاو کې وي، چې د ژوند ښه تېرولو، مسئولیتونو، غوره ځانګړتیاوو او د ټولنې له ضروریاتو او اړتیاوو څخه پېخبره وي، په دغه پړاو کې په والدینو ډېر لوی او اهم حق یې دا دی چې دوی تعلیم او تحصیل ته وهڅوي. په ماشومانو د دیني علومو او اصولو د زده کړې تر څنګ چې د هر مسلمان لویه ایماني دنده ده، انساني علوم چې د ټولنې ضرورت او اړتیا ده ور وښيي. قرآن عظیم الشان د "ښوونې او روزنې" د عالي مقام د

سوتره کوي، تاسې ته د کتاب او حکمت ښوونه کوي، او تاسې ته هغه خبر در زده کوي چې تاسې پرې نه پوهېدئ. له دغه مبارک آیت څخه د علم او تعلیم ارزښت روښانه او واضح ښکاري. همدارنگه بل ځای کې الله پاک فرمایي: «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ» (الزمر-۹). ووايه، آیا هغوی چې پوهېږي او هغوی چې نه پوهېږي، سره برابر دي؟ (هېڅکله نه). دغه آیت مبارک هم د علم د اهمیت او ارزښت ښکارندوی دی. همدارنگه د خوږ ښي اکرم له ويناوو څخه هم د علم د حصول په هکله ډېر زیات احادیث را نقل شوي لکه چې فرمایي: عن أنس بن مالك رضي الله عنه: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: "طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ" (انس د مالک رضی الله عنه زوی څخه روایت دی چې وايي، رسول الله و فرمايل: د علم زده کړه په هر مسلمان فرض ده). دا او دې ته ورته ډېری احادیث شتون لري چې د علم په ارزښت او اهمیت يې ټينگار کړی، نو والدین هم باید خپل ماشومان له دغه نعمت څخه بې برخې نه کړي.

۵. خپله انرژي مو په مهمو مسئلو مصرف کړئ

ماشومان نه شي کولای ټول قوانین او

ښکاره کولو لپاره، نړۍ د یو داسې پوهنتون په توګه معرفي کړې چې هلته يې ټول مخلوقات د انسانانو د ښې پوهې او علم لپاره رامنځ ته کړي، او موخه يې د پېښو او اسرارو په هکله فکر کول او د الله د علم او قدرت سره د هغوی آشنا کول دي. دلته یوازې د کتاب او حکمت ښوونه د اسلام د پیغمبر د رسالت موخه نه ده؛ بلکې د هغو شیانو ښوونه چې د وحی له نزول پرته ورته رسيدلي نه وي په دغه مبارک آیت کې هم راغلي. «وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ». په دې توګه د نړۍ د پیدايښت موخه د علم او پوهې پرمختګ او د اسلام ستر پیغمبر صلی الله علیه وسلم د رسالت موخه هم د علم او حکمت خپرول دي. په قرآن عظیم الشان کې په ډېرو ځایونو کې د تعلیم او تحصیل د زده کړې ترغیب ورکړل شوی او انسانان يې دې ته هڅولي دي چې د علومو زده کړه حاصل کړي. د بېلګې په توګه په دغه آیت مبارکه کې «كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ» (البقرة-۱۵۱). ژباړه: لکه چې (تاسې ته په دې سره بری در په برخه شوی چې) ما ستاسو په منځ کې په خپله له تاسې څخه پیغمبر مبعوث کړ، چې تاسې ته زما آیتونه لولي، ستاسو ژوند

خوښوي چې د مور او پلار خبرې واورې. دغه د کتاب لوستل ماشوم دې ته چمتو کوي چې هغه هم د لوستلو سره علاقه پیدا کړي او خپل ماشوم ته اجازه ورکړي چې هره ورځ یو فعالیت غوره کړي، د ۱۰ څخه تر ۱۵ دقیقو پورې ستاسو سره یوځای یې ترسره کړي.

۸. هره ورځ د هغه لپاره ځانګړی وخت ولری

د ماشومانو د خوښې سره سم باید هره ورځ د هغوی لپاره داسې ځانګړی وخت ولری چې هغوی په کې د خوشالۍ او آرام احساس وکړي او د ښه ډاډ او هوساینې په موخه یې نور هم تشویق کړي تر څو ستاسو سره تل د یوځای کېدو څخه لذت او خوند واخلي. له دغه وخت څخه باید داسې ګټه واخیستل شي چې ماشوم د بلې ورځې لپاره چمتو کړي او د هغوی مینه او احساس نور هم په جوش راولي.

۹. د پلار سره د وخت تېرولو هڅول

د ماشومانو د ژوند ژغورلو او ښه کولو لپاره یوه له سترو منابعو څخه چې موږ لا تر اوسه د هغې څخه لږ ګټه اخیستې هغه وخت دی چې ماشومان باید له خپلو پلرونو سره تېر کړي. دا اړیکه باید د ماشوم د زیږون له پیل څخه شتون ولري او دوامداره وي. هغه ماشومان چې پلرونه یې

قاعدې هضم کړای شي، له ډېرو قوانینو سره مخامخ کېدل یې پام بل لور ته اړوي. وړوکې خلاف کړنې یې هېرې کړي، لکه په خپله خوښه د لباس او لوبو د شیانو غوښتنه، خو د لویو قوانینو په پلي کولو او وربښودلو کې ورسره پوره مرسته وکړي لکه تل رښتیا ویل، نظافت او پاکوالي ته یې پاملرنه، د مشرانو احترام او په ادب سره خبرې کول او ناسته ولاړه یې.

۶. ماشومانو سره مو لوبې وکړي

د ماشومانو په خوښه که هر ډول لوبې وي، چې دوی پرې خوشاله کېږي، مصروف او بوخت یې کړي، دغه کړنه د دې سبب جوړېږي چې تل مو ماشومان ستاسو سره مینه او علاقه پیدا کړي او خپله هم د دوی د لوبو څخه خوند واخلي. دا که په هر سن او عمر وي د ماشوم او والدينو تر منځ مینه او محبت زرغونوي، د دیکتاتورۍ، سیاست، قهر او غوسې ناکام عادت لرل له اولادونو سره ناسمه ده، باید زیار او کوښښ وشي تر څو د ماشومانو سره د صمیمیت، محبت او انډیوالۍ په ډول ژوند وشي تر څو ماشوم هم په ښه ډول خپلې غوښتنې او احساس له والدينو سره شریک کړای شي.

۷. هره ورځ له دوی سره کتاب ولولئ

ښه به وي چې کتاب لوستل له ډېر وړوکوالي څخه ورته پیل کړي، ځکه ماشومان دا

تر هرچا سبقت او وړاندېوالی وکړي او خپل نېک او غوره اخلاق د نورو تنکیو ځوانانو لپاره نمونه او بېلگه وگرځوي همدارنگه د چاپېريال په ښه او پاک ساتلو کې هم باید تل پاملرنه ولري، د جوماتونو سره چې د ځمکې پر مخ د الله پاک د عبادت غوره ځایونه دي ځانگړې مينه او محبت ولري او د عبادت، نظافت او پاک ساتلو له پلوه باید تل ورته پاملرنه ولري، د زینتي بوټو، ونو گلانو ساتنه وکړي.

۱۲. د والدينو ترمنځ مينه او اخلاص

والدين باید د ماشومانو پر وړاندې داسې چلند غوره کړي چې د مينې، محبت، اخلاص او يو بل ته احترام لرلو لپاره ښه بېلگه او د ښو اخلاقو او ورين تندي ملاقات او يو بل سره په احترام خبرې کول د هغوی د ماشومانو لپار د ښه درس او زده کړې لامل کېدای شي. د ماشومانو په سالمه روزنه کې که د والدينو ترمنځ د نظر توپير شتون ولري، حتمي ده چې يو د بل نظر ته احترام وکړل شي او داسې چلند غوره کړل شي چې دغه اختلاف د نظر د ماشومانو تر منځ هېڅ درک او احساس نه شي. تل زيار وباسئ د ماشومانو د ښو کړنو په عوض کې هغوی تشويق او وستايل شي. که مادي تشويق نه وي معنوي او لفظي ستايل لکه آفرين ډېر نېک کار دې تر سره کړ، بېچیه

له دوی سره وخت تېروي په ښوونځي کې ښه فعاليت کوي، د دوی ستونزې په ښه برياليتوب سره حل کېږي، او په عمومي توگه د هغو ستونزو سره چې دوی به د ژوند په اوږدو کې ورسره مخ وي ښه مقابله کولای شي. ماشوم د مور او پلار څخه د دوی د چلند په ليدلو سره زده کړه کوي. والدين تل باید د مناسب حرکت او غوره وينا او د ښو اخلاقو څښتنان وي تر څو ماشوم لپاره د زده کړې لويه منبع او سرچينه جوړه شي.

۱۰. اعتراف وکړئ کله چې له تاسو څخه تېروتنه وشي

انسان خامخا له تېروتنې سره مخامخ دی، کله چې له انسان څخه کومه تېروتنه کېږي باید ماشومانو ته هم په ډاگه کړي چې زما دغه تېروتنه وه او پرې ناخوښ یم تر څو ماشومان هم دا زده کړي چې کله د تېروتنه ترې وشي باید ژر تر ژره ښه و غواړي. دا کړنلاره د ماشومانو د زده کړې لپاره غوره ده چې هغوی هم څنگه او کله ښه و غواړي.

۱۱. په ټولنه کې د ژوند رول ورزده کول

والدين مسئول دي چې ماشوم ته د گاونډيو سره د هرچا د علمي، اخلاقي او سني کچې په نظر کې نيولو سره د هغوی سره چلند وکړي. د گاونډيانو سره په ادب او خوښۍ ژوند وکړي. د سلام په وړاندې کولو کې

۱۵. له ماشومانو مو وپوښتنئ ښه سړی څوک دی؟

دا ژر پیل کړئ، ترڅو د هغه ذهنیت تاسو ته مالوم شي او کوښښ وکړئ د هغې په اصلاح کې تاسو په لوړ عزم او حوصله وړ سره مرسته وکړئ او د ښه شخص څو غوره ځانګړتیاوې ورته بیان کړئ او په ټولنه کې د یو کس چې هغه په ټولو اصولو او ځانګړتیاوو برابر، عالم او د دین د احکامو بشپړ پلې کوونکی وي، د بېلګې په توګه ورته یادونه وکړئ ترڅو ماشومان مو د هغې له ښکړو او غوره اخلاقو څخه اغېزمن شي. دا هم باید ماشوم ته په ګوته شي کله چې تاسو د یو عالم، مهربان، عادل، صادق او شریف شخص په شاوخوا کې ژوند کوی، نو ستاسو سره به د کوم خطر احساس شتون ونه لري او تر ټولو مهم، تاسو به د خپل ځان په اړه هم ښه احساس وکړئ. نو دا د مور او پلار لوی مسئولیت دی چې ماشومان یې د یو څه وخت لپاره د دوی تر کنټرول او امر لاندې وي، سالمه روزنه کې یې باید نه سترېدونکې هلې ځلې وکړي ترڅو د دوی او ټولنې لپاره غوره او ښه کسان جوړ شي، کله چې لوی شي دغه چانس بیا له لاسه وځي.

ډېر تکړه یې، ستا په شان بل څوک دومره سخت کار نه شي ترسره کولای.

۱۳. د خپل ماشوم د بې احترامۍ مخنیوي په وړاندې په کلکه عمل وکړئ هېڅکله خپل ماشوم ته اجازه مه ورکړئ چې بې ادبه خبرې وکړي یا تاسو یا بل چا ته زیان رسونکې ژبه وکاروي. که هغه دا ډول ژبه کاروي، په کلکه ورته یادونه وکړئ چې موږ به ستاسې له لوري هېڅ ډول بېعزتي او بې احترامۍ ونه زغمو.

۱۴. کله ناکله له خپلو ماشومانو څخه داسې پوښتنې وکړئ چې د دوی په زده کړه او تربیه کې رول ولوبوي

د پوښتنې په ډول د خپل ماشوم غوره زده کړې او مسئولیت ته پاملرنه وکړئ، لکه سبا له خیر په ښوونځي کې کوم فعالیت تر سره کوي؟

له ښوونکي سره مو باید د څه په هکله خبرې وکړئ؟ نظافت او پاکوالی ستاسو له نظره څنګه دی؟ د اسلام یو څو ښېګڼې ووايئ ښه انسان کومې ځانګړتیاوې لري؟ او داسې نور. همدارنګه د خپل ماشوم احساسات باید په بشپړ او کره ډول واورېدل شي، د هغوی د بریا لپاره تاسې والدین ورسره خپل نظر شریک کړئ، ترڅو زړه یې مات نه شي او ناهیلۍ پاتې نه شي.

يادونه چې د حضرت يعقوب عليه السلام مينه يې له حضرت يوسف عليه السلام سره د دې سبب شوه چې د حضرت يوسف عليه السلام نورو وروڼو له هغه سره کينه او حسد پيل کړ او همدغه کينه تر دې ورسېده چې يوسف عليه السلام يې کوهي ته واچولو نو همدغه قرآني قصه د ټولو مسلمانانو لپاره د عبرت څخه ډک يو مهم درس دی. دا ډېره مهمه ده چې خپل ماشومان مو په ښو الفاظو وستانئ لکه (آفرين، شاباس، ماشاء الله ډېر غښتلی او مېړنی يې، قربان دې شم، الله دې خیر در کړي، زه دې خوشاله کړم الله دې له تا څخه راضي شي).

۱۸. د ماشومانو د غوښتنو او تېروتنو په صورت کې پوره زغم او صبر لرل د ماشومانو شلېدلې او خیرنې جامې، د کور د لوښو او ښښو ماتول، په هرڅه کار لرل، خپل منځي لوبې، غالمغال کول او داسې نورو کړنو پر مهال بايد چې په هېڅ صورت سره والدين بې صبره او بې حوصله نه کړي، ځکه که موږ خپل ماشومتوب دورې ته لږ غوندې پاملرنه وکړو، نو هرو مرو به ووايو چې دغه ډول کړنې او شوخي د ماشوم په وجود کې شتون لري، له ماشوم سره دا کړنې حتمي او ضروري دي، نه بايد موږ له ماشوم څخه داسې غوښتنې ولرو

۱۶. د خوړلو پر مهال د مينې فضا را منځ ته کول

تل بايد زيار وايستل شي چې د غذايي توکو يا ډوډۍ خوړلو وخت کې د کورنۍ د ټولو غړو ترمنځ د مهربانۍ او يو بل باندې د لورېنې وړتيا ته پوره پاملرنه وکړئ يعنې دا په عمل کې ثابته کړئ چې موږ ته يو د بل سره مينه تر غذايي توکو څخه ډېر ارزښت لري او غذايي توکو خوړلو پر مهال يو پر بل ډېر مهربان او رحم لرونکي يو. همدارنگه که مو د ماشومانو کوم ډول غذا نه خوښېږي، خو هغه د انسان بدن ته ډېره ګټه رسوي لکه پالک يا داسې نور، نو هغه غذا څو څو ځلې تکراري برباره کړئ تر څو مو ماشومان له هغه سره عادت شي. خو کله نا کله د ماشومانو په خوښه هم خواره برابرئ تر څو د دوی مينه هم د خپلې خوښې خوړو سره پر ځای پاتې شي.

۱۷. له خپلو اولادونو سره يو شان مينه وکړئ

ماشومان د الله پاک لوی نعمت دی چې په والدينو يې پېرزوينه کړې، نو دوی مسئول دي چې د خپلو ټولو ماشومانو تر منځ يو ډول مينه او محبت وساتي. ځکه که له يوه سره لږ يا ډېره مينه وشي، هغه نور ماشومان اغېزمن کولای شي. په دې هکله د قرآن کریم مشهوره او له پند څخه ډکه

کمزوري ټولنیز مهارتونه لري، نو ښه به دا وي چې د تلویزیون او تلیفون پرځای کتاب، قلم، کتابچې، کاغذ او داسې نورو ښوونیزو مرستندویه توکو ته وهڅول شي. داهم څېړنو ښودلې چې د ماشومانو دماغي وده د دوی د فزیکي فعالیت کچې پورې اړه لري. څومره چې ماشومان فزیکي حرکتونه تر سره کوي، په هماغه اندازه به یې دماغي وده قوي او د ښې حافظې خاوند به وي. بله دا خبره هم د ډېر ارزښت او اهمیت څخه ډکه، کنل کېږي چې د ماشومانو حفظ الصحة، نظافت او پاکوالي ته باید ډېره پاملرنه وشي چې دغه کړنې د اسلامي شریعت له مخې هم ځانګړی ارزښت او اهمیت لري.

چې هغوی د حتماً د لویانو په شان فکر، عمل او اخلاق ولري. نو ماشومانو ته آزادي ورکول، هغوی لوبو ته پرېښودل، د هغوی سره د ملګري یا انډیوال په څېر ژوند کول، او د هغوی د تېروتنو په مقابل کې له بشپړ صبر او زغم څخه ګټه اخیستل ډېر اهم او ضروري دي ځکه زموږ خوږ پیغمبر حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم به هم له ماشومانو سره لوبې خوښولې. ډېری ماشومان له برېښنایي توکو لکه تلویزیون، تلیفون او داسې نورو سره مینه لري حال دا چې څېړنو په مکرر ډول ښودلې هغه ماشومان چې په خپلو خونو کې تلویزیون ګوري ډیر وزن لري، لږ خوب کوي، په ښوونځي کې ټیټې نمرې ترلاسه کوي، او

سرچینې او ماخذونه:

۱. القرآن الکریم (پښتو ژباړه، مولوي قیام الدین کشف)
۲. تفسیر کابلی
۳. نبوي احادیث
۴. روان شناسی کودک
۵. روان شناسی عمومی
۶. علمي سایت، اهمیت تعلیم و تربیت از نگاه قرآن
۷. اسلام ویب
۸. سایت علمی علماء العرب <https://dorar.net/>
۹. سفیر الکلمة <https://dorar.net/>
۱۰. الدرر السنية

د والدينو تاثير د اولادونو په زده کړه

ليکونکي: عبدالروف ابراهيمي
دتحقيقات رياست علمي غړی

مقدمه

فعال) د ماشومانو په شخصيت او چلند باندې د پام وړ اغيزه لري.

د والدينو اړيکه: د والدينو او ماشومانو ترمنځ د مينې، درناوي او متقابل تفاهم پر بنسټ سمه اړيکه د ماشوم د ذهني ودې او ذهني روغتيا بنسټ دی.

پاملرنه: د ماشوم فزيکي او احساساتي اړتياوو ته کافي پاملرنه به په هغه کې د امنيت او ځان درناوي احساس رامينځته کړي.

د والدينو، رول د ماشوم د لومړي نمونه په توګه، د هغه په چلند او شخصيت مستقيم اغېزه لري. لکه څرنګه چې الله جل جلاله فرمايي:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ (التحریم: ۶)

ای هغه کسانو چې تاسې ایمان راوړئ! خپل ځان، خپل اولاد، د هغه اورڅخه

د ماشومانو زده کړه یو پیچلی او ننګونکی سفر دی چې والدين، ښوونکي او ټولنه په ګډه د راتلونکو نسلونو د شخصيت او راتلونکي په جوړولو کې رول لوبوي. دا سفر، د محبت سربېره، د بېلابېلو فکتورونو ژورې پوهې ته اړتيا لري چې د ماشومانو د شخصيت او مهارتونو په جوړښت اغيزه کوي.

د دې مطالعې موخه د دې فکتورونو ژوره پوهه رامينځته کول او د ماشومانو د شخصيت او وړتياو په جوړولو کې د هر يو رول ته د پاملرنې اهميت دی. د دې فکتورونو په پوهيدو سره، موږ کولی شو د نوښتګر، مسئول او بريالي نسل په لوړولو کې مرسته وکړو.

د کورنۍ او والدينو رول

د والدينو رول: د مور او پلار طرز (د مثال په توګه، مينه، سخت، خپلواک، يا غير

نوم ورته کېږده، ښه روزنه ورکړه، او چی کله بالغ شو واده ورته وکړه.

دا ډېره لویه ګناه ده چې انسان د څه زموږ ګرځول شوی، هغه یې ضایع کړي او اولادته ښه روزنه او پالنه ور نکړي.

د حضرت عبدالله بن عمر رضي الله تعالی عنه ارشاد دی:

خپلو اولادونو ته ادب وروښی، د قیامت په ورځ له تاسو، ستاسي د اولادونو په باره کې پوښتنه کولی شي، آیا تاسې ادب ور ښودلی وو؟ اودکوم علم، تعلیم مو ورکړی وو؟ (شعب الایمان للبيهقي)

د کار پوهانو په نظر د مور او پلار علم د ماشومانو په روزنه نیغه اغېزه لري.

۱: په ټولنه کې د ماشومانو په سالمه روزنه کی د مور او پلار تمرکز ډېر تاثیر لري، که کورنی خپل ماشومان ښه وڅاري او وخت په وخت یې څارنه وکړي نو ماشومان یې ښه روزنه اخلي.

۲: د ماشومانو په ښې روزنې سره د یوې ټولنې او هېواد راتلونکی بدلېږي یو ښه او روښانه راتلونکی به ولري.

د ماشومانو په ښه روزنه سره به موږ په راتلونکي کې د هېواد لپاره ښه شخصیتونه روزلي وي.

ورځورئ د کوم اور څخه چې د سون توکي یی انسانان او تیرې دي.

د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) ارشاد دی:

ما نَحَلَ والدٌ ولده أفضل من أدبٍ حَسَن سنن الترمذي أبواب البر والصلة باب ما جاء في أدب الولد (حديث رقم: ۱۹۵۲)

ژباړه: هېڅ پلار خپل اولاد ته له دینه غوره تحفه نشي ورکولی، چې ورته ښه ادب ور وښی!

یعني ښه تربیت ورکول، او ورته ښه ادب ښودل، د اولاد لپاره ښه بهترینه تحفه ده.

فقد جاء عن أبي سعيد وابن عباس قالاً: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

((مَنْ وُلِدَ لَهُ وَلَدٌ، فليحسن اسمه وأدبه، فإذا بلغ فليزوجه، فإن بلغ ولم يزوجه

فأصاب إثمًا، فإنما إثمُه على أبيه)) [۱۸]. وقد جاء عن ابن عباس رضي الله

عنهما أنه كان يقول: "مَنْ رزقه الله ولدًا، فليحسن اسمه وتأديبه، فإذا بلغ فليزوجه"

أخرجه البيهقي في شعب الإيمان (ج ۱۱/ص ۱۳۷) حضرت ابن عباس (رض) نه روایت دی:

چې صحابه وو عرض وکړ، یا رسول الله د مور او پلار حقوق خو مو وپیژندل، د

اولاد حقوق څه دي؟ رسول الله (صلی الله علیه وسلم) وفرمایل: هغه دادي چې ښه

ولري. موږ او تاسې باید د بچیانو څارنه وکړو، یعنې د بچیانو په والدينو د حقونو له جملې څخه یو هم دغه دی چې د هغو پالنه او روزنه وکړي.

د هر مور او پلار د خپلو ماشومانو څخه د ورځې د حال په پرلپسې ډول پوښتنه وکړي او له هغوی څخه یې د څارنې په ډول پوښتني وکړي چې هغه د ورځې چېرته تللی، څه یې زده کړي او څه یې کړي دي.

چې په دې ډول ټول والدين کولای شي خپلو ماشومانو ته ښه او سالمه لار روښانه کړي او په هغې لارې یې برابر کړي، ځکه چې دا د والدينو یو له مهمو مسئولیتونو څخه شمېرل کېږي. یو پلار که خپل زوی په مدرسه یا مکتب کې داخلوي نو دی یې باید وڅاري.

۶: اوسني کوم ځوانان چې ځینو ښه موقوفو ته رسیدلي هغه هم د مور او پلار په ښې روزنې سره رسیدلي دي.

د مور او پلار په ملاتړ او هڅونې سره ځوانان کولای شي ښه راتلونکې ولري. د والدينو په خواړي کولو سره چې له خپلو اولادونو سره یې وکړي کولای شي اولادونه یې د ټولنې او هېواد په ګټه تمام شي.

په ځای د دې چې ماشومان د ځینو کارونو

۳: ماشومان د یوه هېواد راتلونکی جوړوي د نن ورځې ماشومان د سبا ورځې ځوانان دي او د ټولنې راتلونکی په دوی پورې تړاو لري.

که په ټولنه کې په صحیح طریقه باندې تربیه شي، سمه روزنه ورکړل شي، نو دا په ټولنه باندې ډېر مثبت اغېز لري. ځکه هغه له هر څه نه ځان خبروي

۴: هغه ماشومان چې مور او پلار یې سواد لرونکي وي په پرتله هغو ماشومانو ته چې مور او پلار یې بې سواده دي، ډیر تفاوت لري.

د دوی تر منځ په خوی، عاداتو او تربیه کې معلوم بدلون معلومیږي، چې د مور او پلار علم مستقیماً د ماشومانو په ښه روزنه تأثیر کولای شي.

هغه والدين چې د علم کچه یې لوړه وي نسبتاً هغو پلرونو او میندو ته چې علم نه لري ډیر تفاوت کوي، نو دلته دا دواړه خبرې اړینې دي او په دواړو باید تمرکز وشي

۵: والدين باید د خپلو ټولو ماشومانو ساتني او تربیې ته جدي پاملرنه وکړي او خپلو ټولو ماشومانو ته داسې روزنه ورکړي چې په راتلونکي کې یې هم ده ته او ټولني لپاره په درد خوړلي وي او یوه ښه راتلونکي

۹: انسان نیمګړی دی ځینو برخو کې باید د خپلو کوچنیانو لاسنیوی وکړو، په څه شي چې د دوی ذهن او فکر ښه روزل کېږي. باید موږ هغو ټکو ته پام وکړو. د کورنۍ مشران هغه که پلارونه، میندې او وروڼه دي هغوی که د ورځې په جریان کې په خپلو کارونو مصروف وي نو د شپې له مخي باید د خپلو ماشومانو زدکړې ته خاصه پاملرنه وکړي. ځینې والدین د خپلو ماشومانو تربیې ته هیڅ وخت نه ورکوي دوی د ماشومانو د روزنې او تربیې لپاره وخت نه لري چې هغه ته سمه لارښوونه وکړي تر څو له بد اخلاقي څخه د ښې تربیې په لور یې خپل ماشومان په خپله برابر کړي وي.

خو برعکس د والدینو بې علمي په ماشومانو ښه تاثیر نه شي درلودلای. د کورنۍ غړي باید خپلو ماشومانو ته د سالمې روزنې وخت ورکړي او هغو ته وخت په وخت ښه لارښوونه وکړي تر څو خپل ماشومان په ښو شخصیتونو بدل کړي.

۱۰: د هر ناسم کار له امله د ماشوم بیا پوهول، د هغه په طبیعت کې دځای نیونې دمخنیوي سبب ګرځي، که په اړه یې غفلت وشي، د شک پرته د ماشوم په مغزو کې به ناسم فکرونه رینښې وغځوي، خو مخکي

په کولو تهدید کړو ښه به دا وي چې هغوی ته ښه لارښوونه وکړو او د راتلونکي لار ورته په ښه ډول روښانه کړو. تر څو مو د دوی په شخصیت جوړولو کې مهم رول لوبولی وي.

که چېرته په یو ځای کې تېروتنه شوي ترې وشي، موږ او تاسو ورته وایو دا کار ولې وشو، څنګه وشو، نه به دي کولو. تر دې چې دی نور هم موږ وهڅوو، که چېرته دا کار شاید د ده په تاوان وو بیا هم دی موږ وهڅوو تر راتلونکي کارونه دی خپله سم کړي.

۷: والدین باید تر ځوانۍ د خپلو اولادونو بشپړه څارنه وکړي او هغوی د راتلونکي ژوند په مثبتو او منفي اړخونو ښه پوه کړي. تر څو یې د ټولنې د پرمختګ لپاره یو ورکس روزلی او وړاندې کړی وي.

له والدینو څخه که یو هم ژوند وي خپل اولادونه باید د عمر تر آخره په اسلامي روحیه وروزي.

۸: ماشومان په وهلو او ډېولو نه تربیه کېږي باید د وهلو او ډېلو څخه کار وانه اخیستل شي او د خبرو له لاري دي خپلو ماشومانو ته تربیه ورکړل شي، په نرمۍ سره ماشومان کولای شي ښه روزنه تر لاسه کړي.

زده کول پکار دي که تا دویم ځل تېروتنه وکړه سزا درکوم غوسې او قهر کولو ته په دي مرحله کې اړتیا نشته، په نصیحت، اونر مه لهجه د تېروتنې احساس ورکول دي. ماشوم ته په محبت او نرمښت د تربیت او د هغه اصلاح کولو په اړه یوه واقعیه د حضرت عمر بن سلمه رضي الله عنه منقول ده، فرمایي: زه په کوچنیوالي کې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په کفالت او روزنه کې وم، زما لاس به د خوراک په لوشی کې کله په یوه او کله په بل خوا تله؛ د دې په لیدو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: یا غلام سم الله! وکل بیمینک وکل ممایلیک.

[صحیح] - [متفق علیه] - [صحیح البخاري ۵۳۷۶]

هلهکه! د خوراک پیل د الله جل جلاله په نوم سره کوه، خواره، په ښي لاس خوره! اوله خپلې مخې یې خوره.

۱۲: ماشومانو ته د تهدید او وهلو حدود:

ماشومانو ته د تربیت په اراده، دمور، پلار یا استاد له لوري معمولي او نرم وهل نه یواځي روا دي، بلکه کله ناکله ضرور هم دي، خو په دې اړه د افراط او تفريط څخه ځان ساتل هم ضرور دي، د غوسې حالت کې بې واکه کېدل، له حد نه زیات کول، د ماشوم زیات

له مخکې هغه له بیخه ریبیل پکار دي، له ماشومانو دسهوې کېدل، کومه نا آشنا خبره نده، ځکه دلویو خلکو نه هم تېروتنې کېږي، ماحول او چاپیریال د ماشوم په روزنه زیات اغیز شیندي، ممکن د ناسم ماحول په وجه یو ماشوم د تېروتنې مرتکب شي، خو په دې صورت کې هر هغه څه ته پام اړول پکار دي، دڅه له امله چې له هغه نه غلطې شوې وي، توصیه او تهدید ورته ښه دی، خو په روزنه کې منځلاریتوب او د اعتدال لمن نیول ضروري دي، مربی باید له دې خبر وي، چې ماشوم ته نصیحت ګټه لري، که سزا، هر ځای چې سختي او نرمي څومره مناسب وه، هغومره ګټه لري، ولې ډېره سختي او له حده وتلې نرمي د تاوان سبب کېږي.

۱۱: تربیت تدریجاً مناسب دی، په کومه تېروتنه باید لاندې ټکو ته پام وکړو:

۱- پوهول، ۲- غوسه کول ۳- د وهلو پرته بله سزا ۴- وهل، ۵- اړیکې پریکول. یعنې دغلطۍ کولو په صورت کې دماشومانو تربیت په حکمت سره ګټور دی، که ماشوم په لومړي ځل تېروتنه وکړه، اول باید په اشارو او کنایو پوه شي خو وروسته د هغه تېروتنو له یادولو ډډه وشي که ماشوم بیا بیا تېروتنه کوله، دا خبره ور

وهل، یا یو مخ د ماشومانو وهلو ته غلط ویل، دواړه سم ندي، لومړی صورت افراط دی، دویم تفریط دی، د اعتدال لاره هغه ده کومه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم په حدیث کې ښودلې خپلو اولادونو ته په لمانځه حکم کوي، کله چې هغوی اووه کلنۍ ته ورسېږي. او د لمونځ په نه کولو یې ووهی کله چې لس کلنۍ ته ورسېږي. (مشکوۃ المصابیح)

له دې پورته حدیث نه، په مناسب او د ضرورت په وخت کې دوهلو اجازت معلومېږي.

په وهلو کې د دې خبرې خیال ساتل په کار دي، چې له حد زیاتۍ په کې را نشي، په بدن یې د وهلو نښې جوړې نشي، هم دا راز د غوسې حالت کې له وهلو ډډه غوره ده، وروسته چې کله غوسه سره شي، بیا د مصنوعي غوصې په ښودو باید ووهل شي، ولي د طبعي غوصې په وخت کې د حد نه د زیاتې اندېښنه کېدای شي، او په مصنوعي غوصه کې بیا دا خطر نه وي، مقصد هم ترلاسه شي اوله حد نه زیاتۍ هم نه راځي.

او تحفه ده، که زوی وي او یا لور، د اسلامي لارښوونو له مخې په ماشومانو د رحم او شفقت په معامله کې د لور او زوی توپیر نشته، کوم مور او پلار چې د لور په پرتله د زوی سره امتیازي رویه کوي، هغوی د جاهلیت په پخوانۍ ناروغۍ اخته دي، دغه ډول سوچ او عمل له دین سره هېڅ تړاو نلري، دلونو کم گټونکي په حقیقت کې د الله جل جلاله په پرېکړه ناخوښه دي، دغسې سړی باید پوه شي، که دی له ځان سره ټوله دنیا ملګري کړي د الله تعالی په دغه پرېکړه کې بدلون نشي راتلی، دا په حقیقت کې د جاهلیت کرکجن او زور سوچ دی، چې د خنثی کولو لپاره یې رحمة للعالمین حضرت محمد صلی الله علیه وسلم بیا، بیا پلرونو، میندو او روزونکو ته دښه سلوک او دهغوی د اړتیاوو دپوره کولو حکم کړی دی.

په وهلو کې د دې خبرې خیال ساتل په کار دي، چې له حد زیاتۍ په کې را نشي، په بدن یې د وهلو نښې جوړې نشي، هم دا راز د غوسې حالت کې له وهلو ډډه غوره ده، وروسته چې کله غوسه سره شي، بیا د مصنوعي غوصې په ښودو باید ووهل شي، ولي د طبعي غوصې په وخت کې د حد نه د زیاتې اندېښنه کېدای شي، او په مصنوعي غوصه کې بیا دا خطر نه وي، مقصد هم ترلاسه شي اوله حد نه زیاتۍ هم نه راځي.

۱۴: د اولادونو ترمنځ مساوات کول له حضرت نعمان بن بشیر څخه روایت دی: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: اعدلوا بین أبنائکم اعدلوا بین أبنائکم اعدلوا بین أبنائکم.

(ابوداود ۲۷۰۴، ۱۴۴ مخ ۳۵۴۴)

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

۱۳: د هلکانو او نجونو ترمنځ توپیر نه کول اولاد د الله جل جلاله کرانیه نعمت

دخپلو اولاد ونو ترمنځ عدالت (انصاف) کوئ، دخپلو اولادونو ترمنځ عدالت کوئ، دخپلو اولادونو ترمنځ عدالت کوئ! مطلب دا چې د ظاهري تقسیم په اعتبار دټولو اولادونو ترمنځ عدالت په کار دی، که عدالت مراعات نه شي، د اولادونو زړونه به مات شي، هو! په فطري توګه د کوم زوی یا کومې لور سره زړه کې زیات محبت لرل، باک نه لري، په دې شرط چې په څرګنده اظهار ونکړي او ټول یو شان ګڼي، په حدیث کې درې ځله مکرر

تأکید د دې په وجوب دلالت کوي، یعنی د اولاد ترمنځ عدالت کول واجب دي او ټول برابر نه ګڼل په ظلم کې شمېرل کېږي، د دې نه خیال کول په اولاد کې د کموالي احساس زیږوي، د کوم چې بیا وروسته ډېرې بدې پایلې مخې ته راوړي، الله تعالی دې ټولو مسلمانو پلرونو او میندو ته دخپلو اولادونو په اړه د مسئولیت په ښه توګه دسره رسولو توفیق ورکړي.

آمین

مأخذونه

مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح نویسنده: القاري، الملا علی جلد: ۸ صفحه: ۳۱۱۸

۳۴۹۲۳/https://imamhussain.org/arabic

۳۱۳۸:https://sunnah.com/mishkat